

Jurjen Tolsma

Kampioen van Fryslân in het schaken en in twee soorten dammen

Het notitieboekje van een genie

Voorwoord

Het archief van mijn vader, Hiele Walinga, omvat een aanzienlijk deel van wat er ooit over het Fries dammen op schrift is gekomen: enkele kleine boekuitgaven, krantenknipsels, analyses, partijen, problemen. Voor de leek is het niet meer dan oud papier, nauwelijks het bewaren waard, maar voor de kenner is het een uiterst waardevolle bron, uniek in zijn soort en zijn omvang. In dit archief is veel te vinden over de geschiedenis van het spel, maar ligt ook een ongelofelijk rijke creativiteit en een diepgaande kennis van deze bijzondere denksport besloten. De honderden gerubriceerde rubrieken zouden weliswaar in andere archieven nog terug te vinden zijn, maar de met de hand genoteerde dampartijen, probleemstellingen en analyses zijn uitsluitend bewaard in dit speciale archief. Het behoeft geen betoog dat deze schat aan kennis van onze enige inheemse denksport niet verloren mag gaan.

Eén van topstukken uit dit archief is een onooglijk notitieboekje uit de nalatenschap van niemand minder dan Jurjen Tolsma, één van Fryslâns grootste denksporters. Tolsma, die leefde van 1886 tot 1966, was lange tijd heer en meester in het Fries dammen. In de jaren 1926, 1929 en 1930 werd hij officieus kampioen; na de oprichting van de Dambond Fries Spel in 1932 behaalde hij de officiële titel nog eens drie keer in 1933, 1934 en 1935. Ook als leermeester moet Tolsma over de nodige kwaliteiten hebben beschikt, als we bedenken dat zijn pupil Dirk H. de Vries maar liefst tien keer kampioen is geworden.

In 1937 verscheen er van de hand van Jurjen Tolsma het studieboekje *Friesch dammen*. Het boekwerkje bevat de spelregels, 59 partijen, 35 damproblemen, 11 eindspelen en afsluitend een boomstructuur van de behandelde openingen. In het voorwoord geeft Tolsma aan dat de partijen zo zijn gekozen, dat het naspelen en onderzoeken van de partijen ook voor de gevorderde spelers van groot nut zal zijn. De waarheid van die opmerking zal zeker worden bevestigd wanneer we, zelfs 80 jaar later, één enkele partij bestuderen!

In dit boekje behandel ik de eerste partij uit het genoemde notitieboekje (de nummering begint overigens met 2), die overeenkomt met een partij uit *Friesch dammen*. In het notitieboekje vinden we alleen de kale zettenreeks. In de uitgave *Friesch dammen* worden tien varianten gegeven, vrijwel zonder commentaar. Daarom wil ik in dit boekje de verschillende mogelijkheden en onmogelijkheden verder uitdiepen, en proberen de zetten zoals Tolsma ze noteert te onderbouwen. Ik hoop daarmee aan te tonen, dat Tolsma ons hier een blik gunt op een openingstheorie die ten onrechte in de vergetelheid is geraakt en waarvan spelers van nu veel zouden kunnen leren.

Het notitieboekje bevat meer dan 70 openingen en meer dan 40 probleemstanden. Alleen al de eerste partij laat zien, dat dit materiaal van zo'n diepgang is dat een uitgebreide analyse van het geheel een project van jaren zou omvatten. Deze uitgave wil daartoe een voorzet bieden.

Waaksens, oktober 2017

Over Jurjen Tolsma

Jurjen Tolsma werd geboren op 15 mei 1886 in Sint Jacobiparochie en overleed op 6 april 1966. Hij was de zoon van Dirk Tolsma en Neeltje de Bildt. Zijn vader was kastelein, en tevens een verwoed dammer en schaker. Zoon Jurjen maakte hoogstwaarschijnlijk al op jonge leeftijd kennis met deze denksporten.

Hij behaalde zijn eerste succes in 1902 tijdens een damwedstrijd waaraan 30 spelers meededen volgens het toen gangbare afvalstelsel. Tolsma haalde de finale, maar ging in een gewonnen positie ten onder door een blunder tegen de sterkste speler van die dagen, Jan Bruinsma uit Witmarsum.

Later, vanaf ongeveer 1911, werd Tolsma vaak uitgesloten van deelname 'wegens meerdere bekwaamheid'. Damwedstrijden werden toen nog uitgeschreven door caféhouders die het moesten hebben van de consumpties van de deelnemers. Als Tolsma meedeed, zagen zij hun inkomsten sterk teruglopen ... Waarschijnlijk is deze uitsluiting de reden geweest dat Tolsma zich vanaf zeker moment meer op het schaken ging toeleggen.

In 1914 raakte Jurjen Tolsma, vanwege de landelijke mobilisatie, bevriend met wereldkampioen internationaal dammen Herman Hoogland. Over en weer leerden ze elkaars spel. Er werden matches gespeeld in beide spelsoorten. Al bij de eerste krachtmeting in het 'Hollandse spel' wist Tolsma zijn tegenstander op remise te houden. In een latere match over tien partijen waren beide spelers onverslaanbaar in hun eigen speltype.

Door zijn kennismaking met het Fries dammen werd Herman Hoogland geïnspireerd tot een nieuwe vorm van dammen: het checkers volgens de 'nieuwe speelwijze'. Deze vorm van dammen wordt gespeeld op een schaakbord, waarbij de dammen elkaar op de Friese wijze kunnen slaan. Deze vorm van dammen werd later door Tolsma in zijn regio gepropageerd.

In het schaken behaalde Tolsma Friese titels in 1918, 1920, 1921 en 1922. Daarnaast werd Tolsma kampioen van Fryslân in het internationale spel in 1927, één jaar voor de oprichting van de Friese Dambond. In 1928 werd hij gedeeld eerste, maar na een in remise eindigende barragepartij tegen H. de Boer uit Sneek werd er geloot in het nadeel van Tolsma. In 1929 werd Jurjen Tolsma opnieuw reservekampioen van Fryslân in het internationale spel.

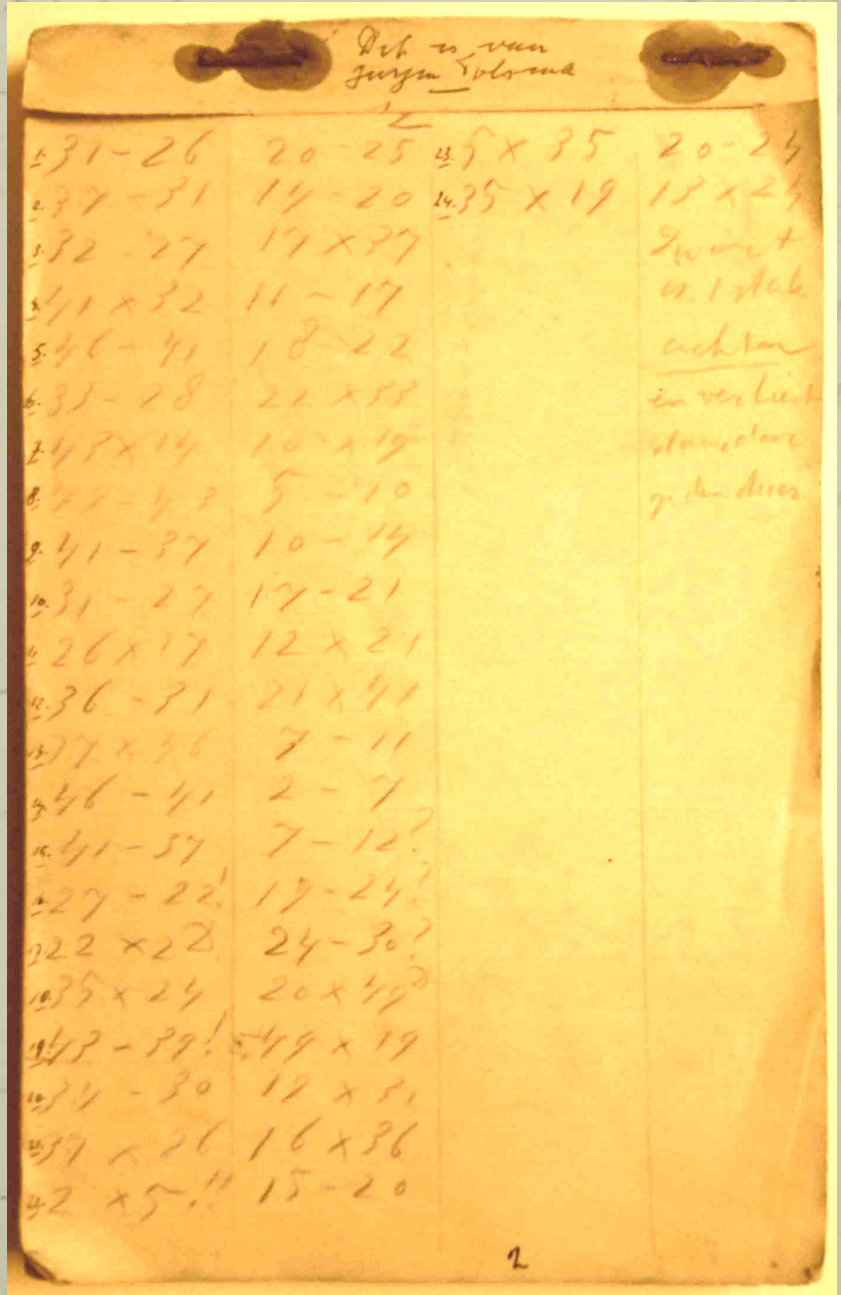
Transcriptie

Dit is van Jurjen Tolsma¹

2

- 1. 31-26 20-25
- 2. 37-31 14-20
- 3. 32-27 17x37
- 4. 41x32 11-17
- 5. 46-41 18-22
- 6. 33-28 22x33
- 7. 43x14 10x19
- 8. 49-43 5-10
- 9. 41-37 10-14
- 10. 31-27 17-21
- 11. 26x17 12x21
- 12. 36-31 21x41
- 13. 37x46 7-11
- 14. 46-41 2-7
- 15. 41-37 7-12?
- 16. 27-22! 19-24?
- 17. 22x2D 24-30?
- 18. 35x24 20x49D
- 19. 43-39! 49x19
- 20. 34-30 19x31
- 21. 37x26 16x36
- 22. 2x5!! 15-20
- 23. 5x35 20-24
- 24. 35x19 13x24

Zwart is 1 stuk achter en verliest daardoor op den duur.

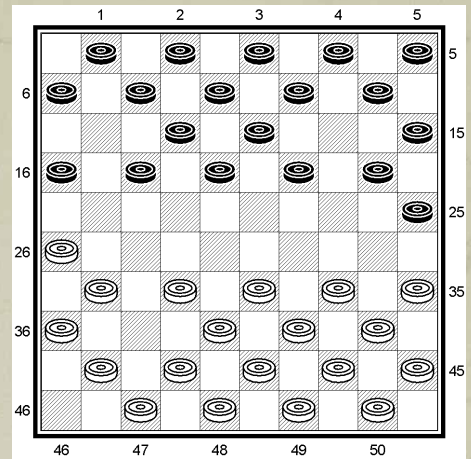

¹ Deze tekst is in inkt toegevoegd door Hiele Walinga. Ook de zetnummering is door hem toegevoegd. De notatie van Tolsma zelf is in potlood.

Analyse

1. 31-26 20-25
2. 37-31 14-20
3. 32-27 17x37
4. 41x32 11-17
5. 46-41

[Diagram 1]

De vervolgzet 5. 46-41 is er één die tegenwoordig wel op 4. ... 12-17 wordt gespeeld maar niet meer op 11-17. Toch is deze meer dan 80 jaar oude voortzetting is prima speelbaar, zoals uit deze analyse moge blijken. Tolsma vervolgt met:

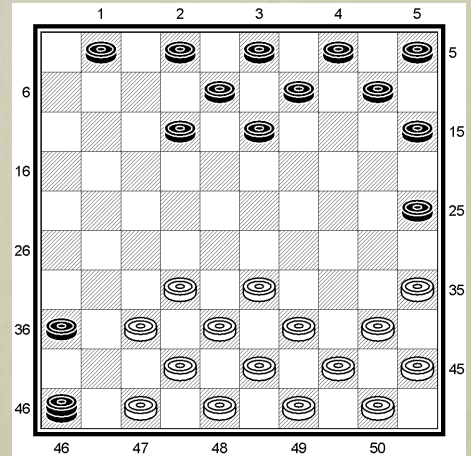
5. ... 18-22

Deze zet leidt meteen al tot een aantal dreigingen. Het logisch lijkende 6. 41-37 wordt meteen afgestraft door de combinatie:

6. ... 6-11
7. 26x6 20-24
8. 34x21 17x46
9. 6x17 7x36

[Diagram 2]

en zwart staat sterk met een dam op 46.

Ook als wit vervolgt met:

6. 34-30 25x34
7. 39x30

volgt een combinatieve slachtpartij:

7. ... 6-11
8. 26x6 22-27
9. 31x22 17x26 (of 9. 32x21)
10. 6x17 7x38
11. 43x32

of:

7. 40x29 6-11
8. 26x6 22-27
9. 31x22 17x26 (of 9. 32x21)
10. 6x17 12x21

Maar ook 6. 32-28 is niet goed:

- 6. ... 6-11
- 7. 26x6 20-24
- 8. 34x21 17x26
- 9. 6x17 7x29
- 10. 33x24 25x23

Wit kan dus op 5. ... 18-22 alleen maar vervolgen zoals aangegeven in de genoteerde zettenreeks:

- 6. 33-28 22x33
- 7. 43x14 10x19

[Diagram 3]

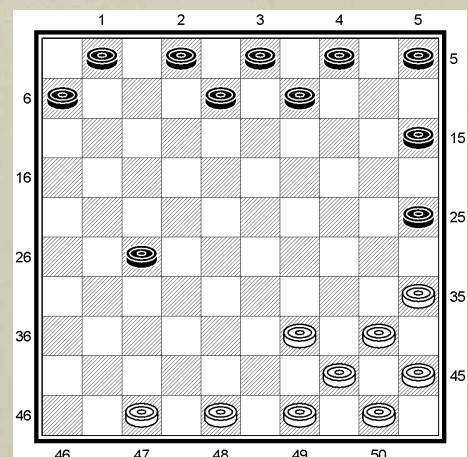
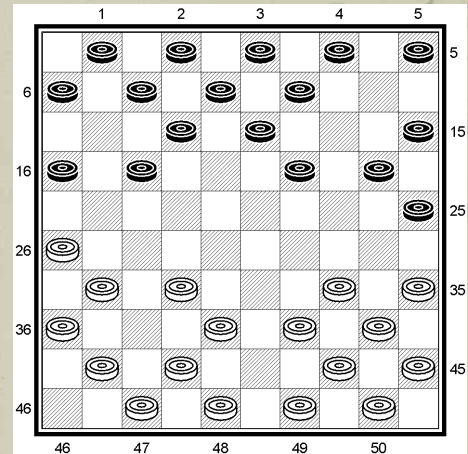
Ook in deze stand moet nauwkeurig worden voortgezet.

Op 8. 42-37 volgt eenvoudig 20-24 met schijfwinst en op 8. 41-37 volgt de combinatie:

- 8. ... 16-21
- 9. 31x22 20-24
- 10. 34x23 13x31
- 11. 36x27 12x21
- 12. 26x17 7x27

met als eindstand:

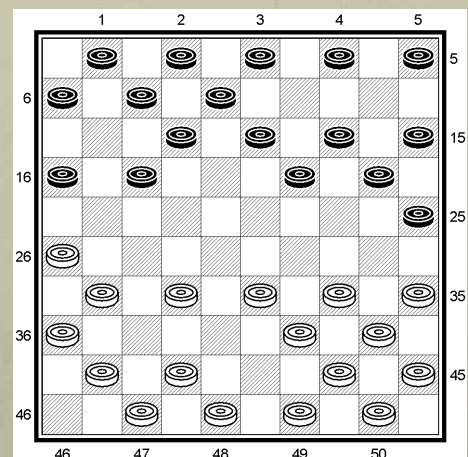
[Diagram 4]

In de diagram 3 kijken we ook nog naar de consequenties van 8. 38-33. Directe schijfwinst kan door middel van zwarts 20-24 9.34x23 17-21 maar zwarts sterkste antwoord is 9-14, dat dreigingen schept voor combinaties vanaf beide vleugels met 25-30 en 17-21.

[Diagram 5]

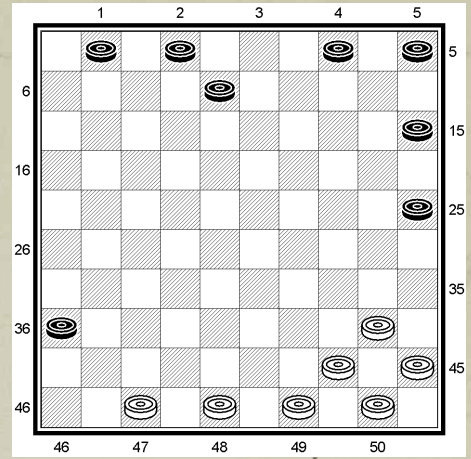
Zwart komt na elk vervolg van wit op schijfwinst.

De mooiste combinatie is:

9. 35-30 13-18
10. 30x10 6-11
11. 26x6 17-22
12. 6x28 18x29
13. 34x23 19x37
14. 10x19 3-9
15. 42x31 9x29
16. 39x19 12-18
17. 9x17 7x36

met als eindstand:

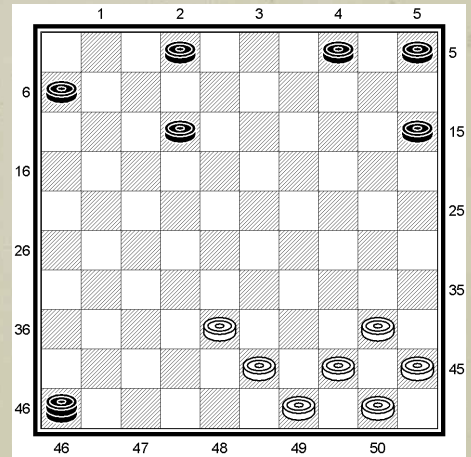

[Diagram 6]

Ook 8.48-43 pakt niet goed uit voor wit. Na het opruimen van een schijf wits linkerflank volgt de slotcombinatie vanaf de linkervleugel van zwart:

8. 48-43 16-21
9. 31x22 12-17
10. 22x11 1x21
11. 26x17 7x27
12. 32x21 19-24
13. 34x12 8x46
14. 35-30 25x34
15. 39x8 3x12

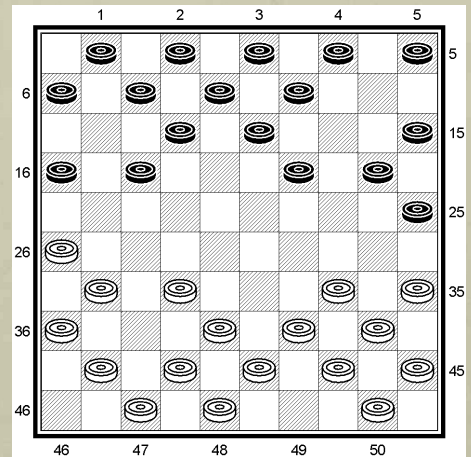
met als eindstand:

[Diagram 7]

Het door Tolsma aangegeven **8. 49-43** is het sterkst mogelijke vervolg voor wit.

[Diagram 8]

In de uitgave *Friesch Dammen* geeft Tolsma aan dat zwart geen dam mag nemen door:

8. ... 16-21
9. 31x22 19-23
10. 22x24 20x49

want er volgt:

11. 34-30 25x34
12. 35x33 waarop na 41-37 en 40-35 zwart een schijf achter komt.

In diagram 8 zou zwart ook kunnen vervolgen met:

8. ... 17-21
9. 26x17

Hier mag wit niet 9. 31x11 slaan, omdat zwart dan na 6. ... 6x17; 7. 26x6 dam haalt door 20-24 etc.

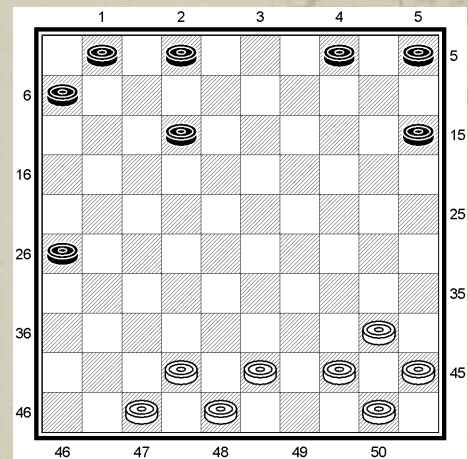
10. 32x21 16x27
11. 31x22 12x32
12. 38x27

(of 42x22 19-23 13.22x24 20x49 14.34-30 25x34 15.35x33 met later damafname door 41-37 en 40-35)

13. 34x12 8x26
14. 35-30 25x34
15. 39x8 3x12

De stand is dan:

[Diagram 9]

Zwart lijkt nu met een aanval op de lange hoek licht in het voordeel te zijn. Maar omdat schijf 15 eenvoudig is af te ruilen, is er toch evenwicht in de stelling, mits zwart ook schijf 2 gebruikt in de verdediging. Anders heeft wit zelfs voordeel!

Uit strategisch oogpunt is de volgende voortzetting voor zwart erg sterk.

8. ... 4-10
9. 41-37 (op 42-37 volgt 20-24)
10. 34-30 25x34

Slaat wit nu met het voor de hand liggende 11. 39x30, dan behaalt zwart strategisch voordeel:

11. ... 1-7
12. 30-25 9-14
13. 44-39 13-18
14. 39-33 20-24
15. 25x23 19x39
16. 43x34

en de linkervleugel van wit is door het ontbreken van schijven op 43 en 33 vleugellam.

Daarom is in deze variant verplicht:

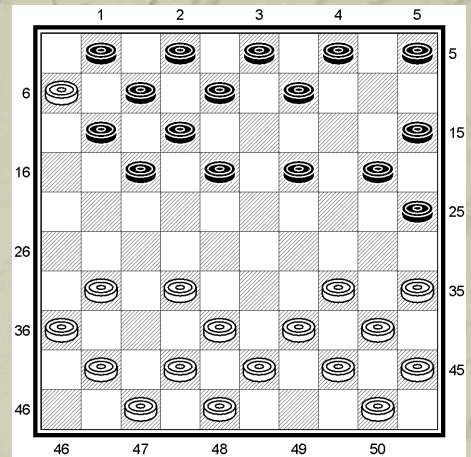
11. 35x33

Nu zijn de mogelijke verdere ontwikkelingen weer legio.

Zwart kan na 8. 49-43 echter ook een verrassend gambiet uitvoeren:

8. ... 6-11!
 9. 26x6 13-18!

[Diagram 10]

Deze voortzetting is voor zover bekend nog nooit gespeeld, maar lijkt wel de moeite van het bestuderen waard. Wit krijgt nu lastig spel, onder andere door de damdreiging 20-24.

Verschillende voortzettingen zijn nu voor wit onmogelijk, bijvoorbeeld:

10. 39-33? 19-23
 11. 33x22 17x30! (7 schijven)
 en:
 10. 38-33 17-22
 11. 6x28 18x27
 12. 31x22 12x32
 13. 42x22
 en:
 10. 34-29? 9-14!
 11. 29x9 8x10
 12. 6x28 25-30
 13. 35x24 20x27
 14. 31x22 (of 32x21) 17x26
 en:
 10. 31-26? 19-24
 11. 34x14 15x13
 12. 35x24 18-23
 13. 24x22 17x46
 14. 6x17 7x27 (of 12x21 15.26x17 46x49)
 15. 26x28 46x49
 en:
 10. 32-28 19-24
 11. 34x14 15x13
 12. 35x24 17-22
 13. 28x19 9x49
 14. 6x17 7x27
 15. 31x22 12x32
 16. 42x22 13-18 (na 16. 38x27 49x25)
 17. 22x13 8x30
 18. 40x20 49x26 (inclusief de schijf op 20 of 38)

Wat wel kan is:

10. 35-30 en zwart moet nu het gambiet compenseren door 20-24
11. 34x23 18x49
12. 30-24 (deze is verplicht omdat anders één van de schijven 40 of 44 slaat en de zwarte dam kan toeslaan)
12. ... 25x23

[Diagram 11]

Deze stand is weliswaar complex, maar als wit na zijn achtste zet met het genoemde gambiet wordt geconfronteerd, is een dergelijke uitkomst niet onlogisch.

Hoe nu verder? Damafname met 30-35 lijkt de aangewezen weg, maar dan moet eerst veld 37 worden bezet. Dit kan op twee manieren.

Na 41-37 kan zwart kiezen voor een afruil en aldus ruimte maken in zijn opgesloten stelling en zorgen voor een nieuw evenwicht.

13. 41-37 23-28

Zwart kan deze zet overigens ook als dreiging achter de hand houden. In dat geval doet wit er verstandig aan de dam met 40-35 af te nemen om latere complicaties en dreigingen vanuit veld 49 te voorkomen.

14. 38x16 49x41
15. 37x46 9-13!!

Deze zet is nodig om de aanval van wit op schijf 27 straks te kunnen pareren. Dit zou in principe ook met 15. ... 5-10 kunnen, maar dat maakt de stelling van zwart in het latere spel onnodig kwetsbaar. Mocht zwart hier toch voor 5-10 kiezen (of zelfs voor 15-20), dan is op de twintigste zet 12-17 ook nog een mogelijkheid.

16. 6x17 7x27
17. 42-37 2-7
18. 37x17 7x27
19. 48-42 27-31
20. 36x27 1-6
21. 27-22 6x26 (12x32 22. 42x22 6x26 is niet goed)
22. 22x2 3x1

[Diagram 12]

In plaats van 13.41-37 kan ook:

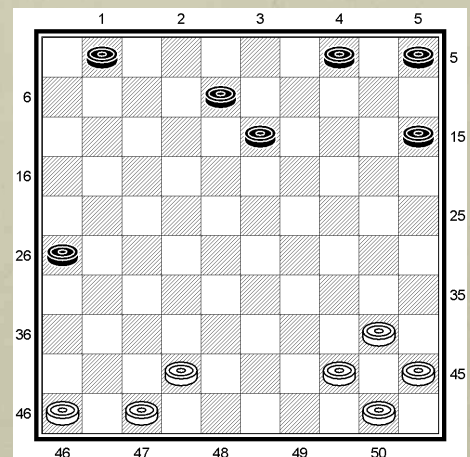
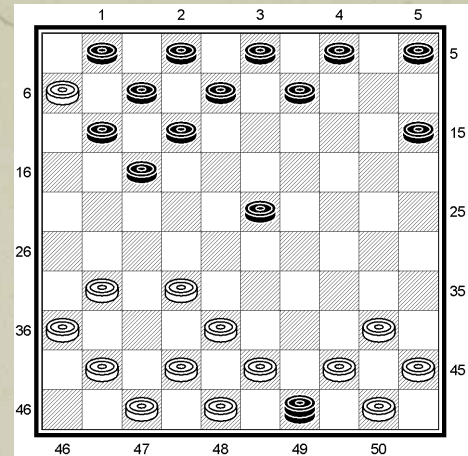
13. 42-37 9-13 maar ook andere zetten zijn mogelijk aan zwarts langehoekvleugel

Nu de damafname door:

14. 40-35 49x40
15. 35x44 en er blijft voor beide spelers een attractief middenspel over.

Maar ook kan:

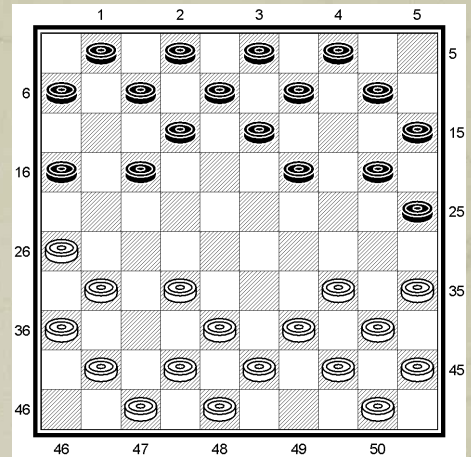
10. 42-37 20-24
11. 34x23 18x49 Aan deze complexe stand zou een aparte studie kunnen worden gewijd.

Tolsma houdt echter als hoofdlijn aan:

8. ... 5-10

[Diagram 13]

Op het eerste gezicht is dit geen goede voortzetting door de volgende combinatie naar dam:

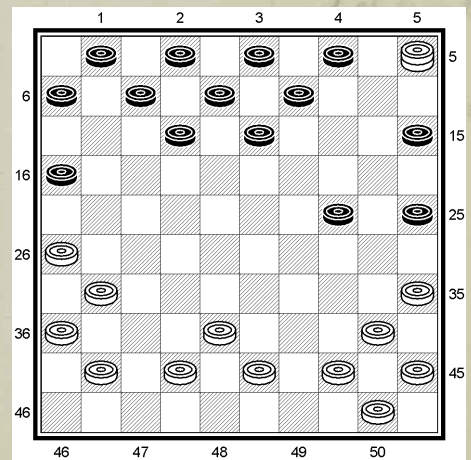
9. 32-27 17x46

10. 47-41 46x29

11. 34x5

en er dreigt 35-30. Zwart speelt nu echter 20-24!!

[Diagram 14]

Nu is het oppassen geblazen. Om erachter te komen of deze promotie ten koste van één schijf speelbaar is, zullen we de verschillende mogelijkheden van wit nalopen.

Wit kan bijvoorbeeld als volgt afruilen:

12. 26-21 16x27

13. 31x22 12x32

14. 5x37

Nu volgt echter:

14. ... 4-10

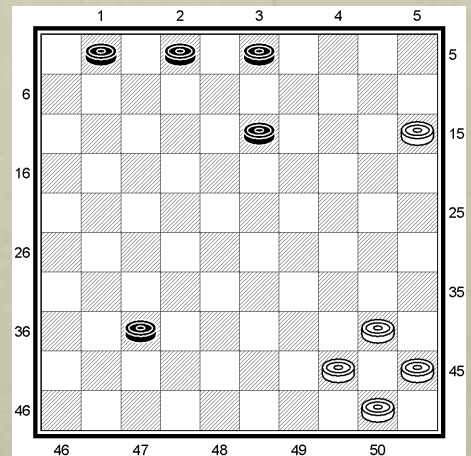
15. 37x5 15-20

16. 35x15 9-14

17. 5x10 7-11

18. 10x16 6x37

[Diagram 15]

en deze vijf om vijf wordt gewonnen door zwart omdat wit na promotie de dam verliest door 2-8.

Ook de volgende mogelijkheid verliest voor wit:

- 12. 31-27 15-20
- 13. 35x15 13-19
- 14. 5x11 6x46
- 15. 26x6 26x26

met als eindstand:

[Diagram 16]

Hetzelfde geldt voor:

- 12. 40-34 24-29
- 13. 34x23 13x33
- 14. 38x29 4-10 (ook na 43x23 volgt deze combinatie)
- 15. 5x11 6x17
- 16. 26x6 25-30
- 17. 35x24 15-20
- 18. 24x15 9-14
- 19. 15x13 8x37
- 20. 6x8 2x13

met als eindstand:

[Diagram 17]

De volgende mogelijkheid is 12. 41-37. Zwart kan nu in ieder geval spelen:

- 12. 9-14
- 13. 5x30 25x34

en na elk van de drie slagmogelijkheden volgt 16-21, waardoor wit òf een schijf (direct of indirect) achter komt òf moet toelaten dat zwart dam haalt.

Na 12. 42-37 gaat deze vlieger niet op:

- 12. ... 9-14
- 13. 5x30 25x34
- 14. 44x24! 16-21
- 15. 26x17 7x47
- 16. 35-30! 47x20
- 17. 30x10

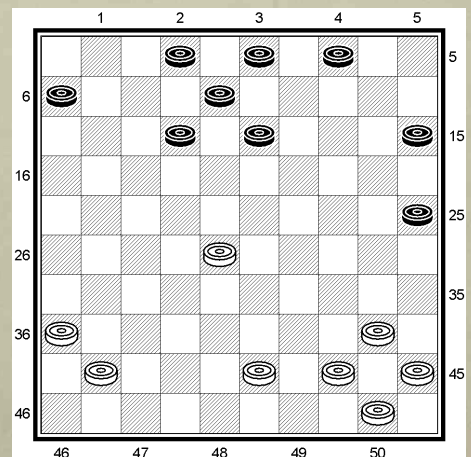
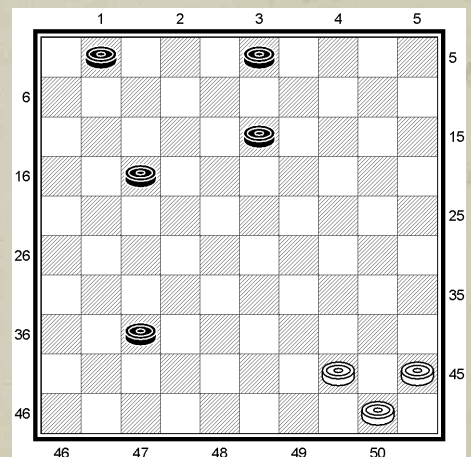
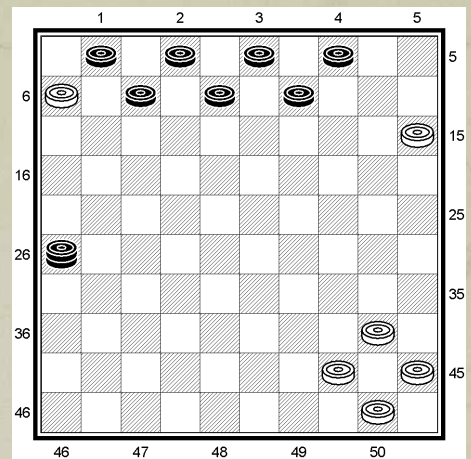
Maar wat wel kan is:

- 12. ... 16-21
- 13. 31x11 1x21 (of direct 26x17)
- 14. 26x17 7x47

Wit loopt nu de minste schade op door te vervolgen met:

- 15. 5-19 9x29
- 16. 35-30 47x33
- 17. 30x28 met schijfachterstand.

[Diagram 18]

Meer schade volgt bijvoorbeeld door de variant:

15. 35-30 47x33 (na 47x29 volgt 16. 30x39 15-20 17. 5x35 20-24 18. 35x19 9x38)
16. 43x23 24x35 (24x22 kan niet door 17. 41-37 25x34 18. 5x1 en 25x34 is ook niet goed)

En na:

17. 40-34 35x33

18. 23x43 en nu dreigt damafname door de zetten 15-20 gevolgd door 20-24

of:

17. 13x33

18. 34x42 12-17! En er volgt damafname door bijvoorbeeld 9-14 (behalve op 5-10, volgt 8-12).

Andere voortzettingen worden sneller afgestraft, zoals:

12. 43-39 9-14

en:

12. 38-33 13-19

en als wit nu slaat naar 28, 32 of 37 volgt 6-11 met schijfvoordeel of dam voor zwart, en na 5x23 24x22 staat wit ook achter.

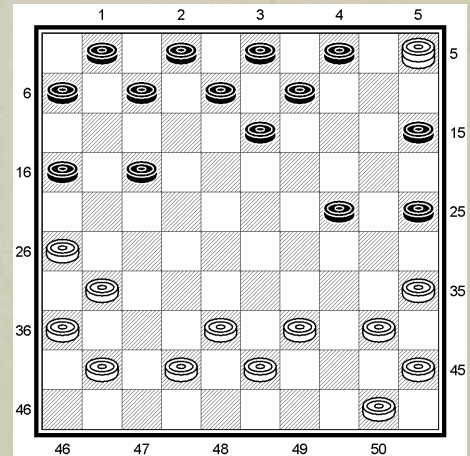
Er blijft dus weinig anders over dan:

12. 44-39

Er is maar één zet voor zwart, maar die leidt wel een sterke voortzetting:

12. ... 12-17!

[Diagram 19]

Net als na de elfde zet zullen we de mogelijkheden nagaan voor wit, en opnieuw komen er prachtige combinaties voorbij.

Vervolgt wit met 13. 41-37 dan verliest wit de dam en komt hij op schijfachterstand door 13-19.

Na 13. 42-37 volgt een combinatie winstgang voor zwart:

13. ... 15-20

14. 35x15 9-14

15. 5x10 17-21

Nu kan wit op twee manieren slaan.

De eerste:

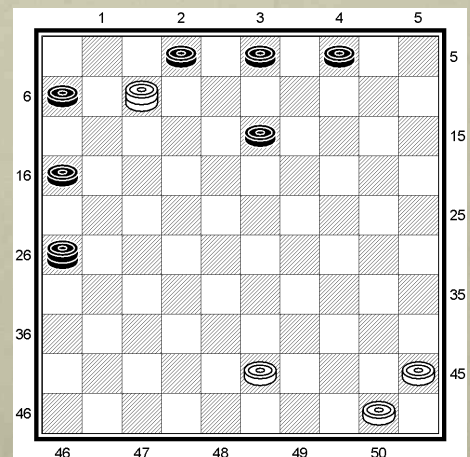
16. 31x11 1x21

17. 26x17 7x47

18. 10x7 47x26

(6 schijven via velden 33, 44, 35, 5 en 46)

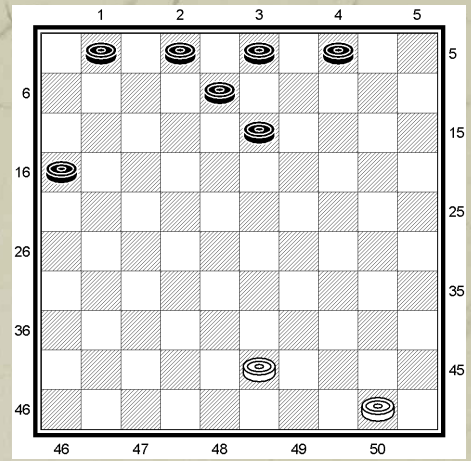
[Diagram 20]

De tweede:

- 16. 16x27 7x47
- 17. 10x7 47x44 (of 49)
- (8 schijven via 33, 44, 35, 5, 46, 26 en 42)
- 18. 45x43 6x8

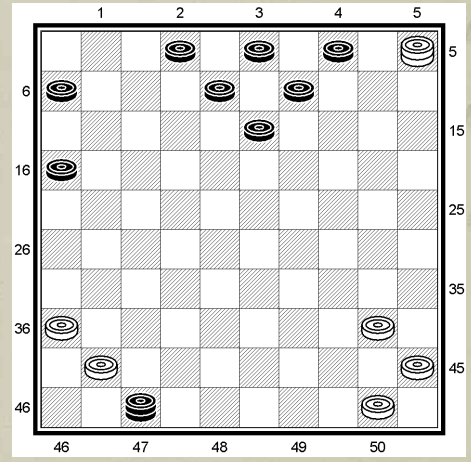
[Diagram 21]

Ook 13. 38-32 valt af:

- 13. 15-20
- 14. 35x15 24-29
- 15. 15x33 17-21
- 16. 31x11 1x21 (of direct 16. 26x17)
- 17. 26x17 7x47

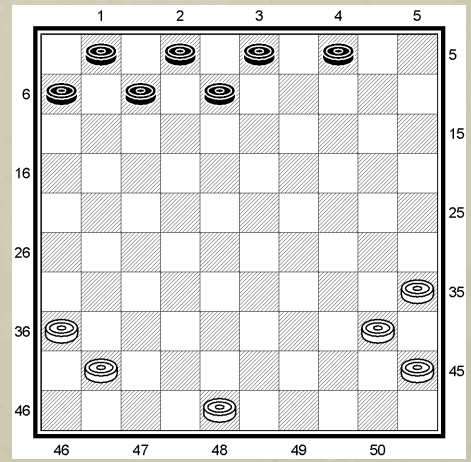
[Diagram 22]

Na 13. 38-33 kan zwart op voorsprong komen door:

- 13. ... 16-21
- 14. 31x22 24-29
- 15. 33x24 25x21
- 16. 5x25 13-18
- 17. 26x19 9x47
- 18. 25-28 47x49
- 19. 50x48

[Diagram 23]

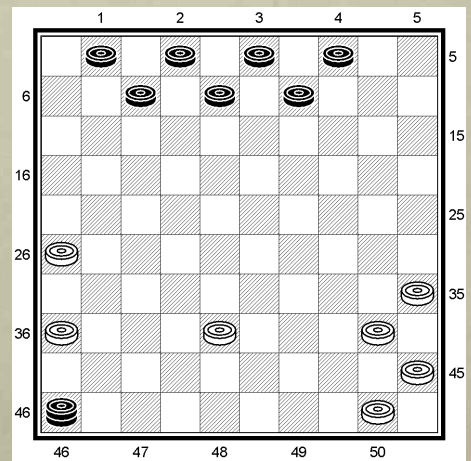
of:

- 13. ... 15-20
- 14. 35x15 24-29 etc.

Zowel 13. 39-33 als 13. 50-44
leiden tot de combinatie:

- 13. ... 16-21
- 14. 31x22 25-30
- 15. 5x11 6x46 (of 15. 5x12)

[Diagram 24]

Iets dergelijks volgt ook op 13. 39-34:

- 13. ... 24x44
- 14. 40x49 16-21
- 15. 31x22 4-10!

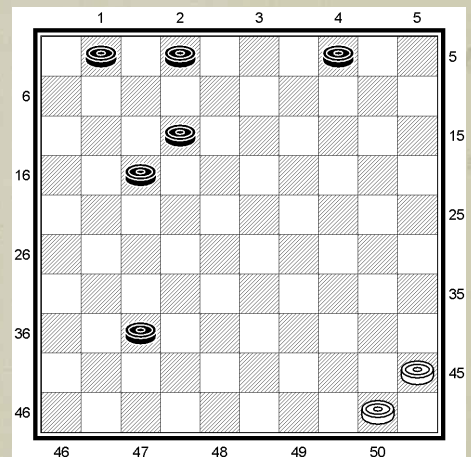
Ook mogelijk is:

- 13. ... 24x44
- 14. 50x39 16-21
- 15. 31x22 4-10!

Ook het offeren van een extra schijf door wit brengt geen soelaas:

- 13. 40-34 24x33
- 14. 38x29? 13-19
- 15. 5x11 6x17
- 16. 26x6 25-30
- 17. 35x24 15-20
- 18. 24x15 9-14
- 19. 15x13 8x37
- 20. 6x8 3x12

[Diagram 25]

In de bovenstaande variant is een stuk minder erg:

- 14. 43x23 13x33
- 15. 38x29 9-14
- 16. 5x11 6x17
- 17. 26x6 3-9 (om de aanval op de voorpost 29 te openen)
- 18. 41-37 9-14 en de schijf op 29 is niet langer houdbaar.

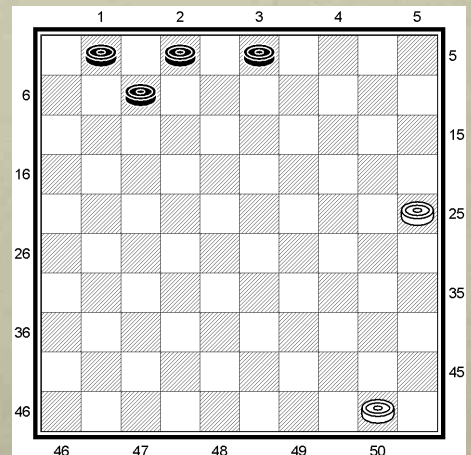
Als alle zetten met een schijf tot verlies leiden, zullen we de verschillende damzetten na moeten gaan. Op de zet naar het verste bereikbare veld volgt een eenvoudige damafname met voordeel voor zwart:

- 13. 5-37? 17-21

Na de volgende mogelijkheid is de winst minder eenvoudig maar des te fraaiër: na een offer van maar liefst vier schijven komt de dam midden op het bord waarna zwart vernietigend uithaalt.

- 13. 5x32 15-20
- 14. 35x15 17-22
- 15. 32x23 4-10!
- 16. 15x13 8x46
- 17. 39-33 (wat anders?) 6-11
- 18. 26x17 46x35
- 19. 45x25

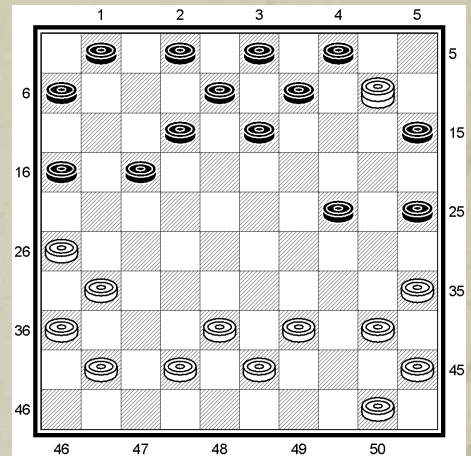
[Diagram 26]

Na 13. 5-28 volgt eenvoudig 17-21 etc., dus blijft als laatste mogelijkheid 13. 5-10 over. Ook nu volgt weer een krachtzet die veel combinaties mogelijk maakt en wit nog verder het moeras in drijft.

13. ... 7-12!!

[Diagram 27]

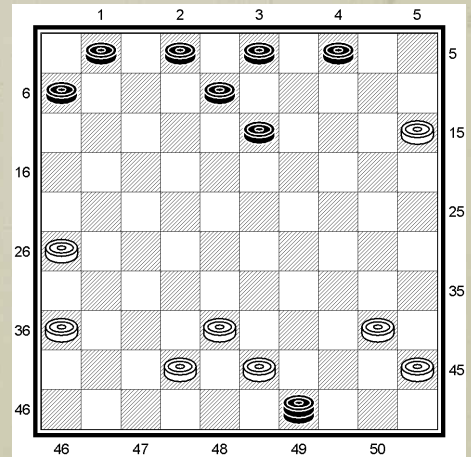

Opnieuw gaan we de verschillende zetten voor wit na.

Ten eerste:

- 14. 41-37 15-20
- 15. 10x19 9x49
- 16. 50x48 12-18
- 17. 35x15 16-21
- 18. 31x22 18x49

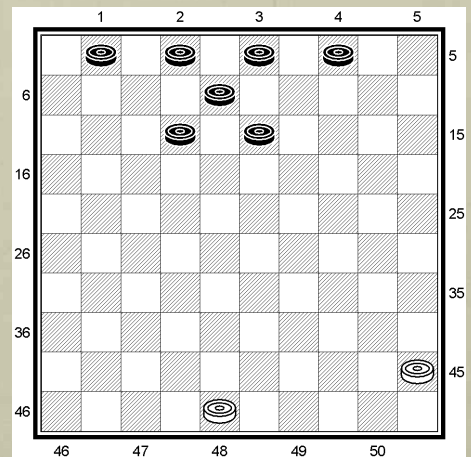
[Diagram 28]

Ook de tweede mogelijkheid is desastreus:

- 14. 42-37 6-11
- 15. 26x6 17-22
- 16. 6x28 15-20
- 17. 10x19 9x47
- 18. 35x15 47x49 (8 schijven!) (of 47x44)
- 19. 50x48

[Diagram 29]

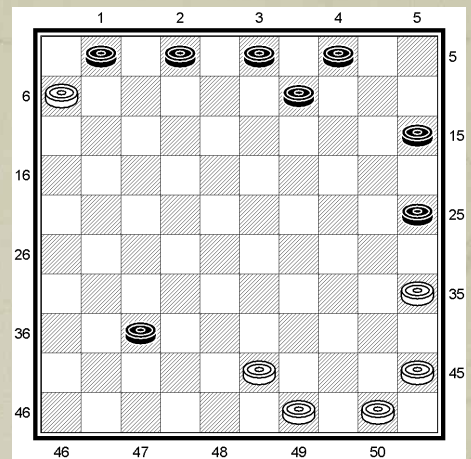
Na 14. 38-32 of 14. 38-33 volgt eenvoudig:

- 14. ... 15-20
- 15. 10x19 9x47
- 16. 35x15

Ook de nu volgende afruil blijft niet zonder consequenties:

- 14. 39-34 24x44
- 15. 40x49 (na 50x39 volgt hetzelfde slagprincipe)
- 16. 26x6 13-19
- 17. 10x18 8x37

[Diagram 30]

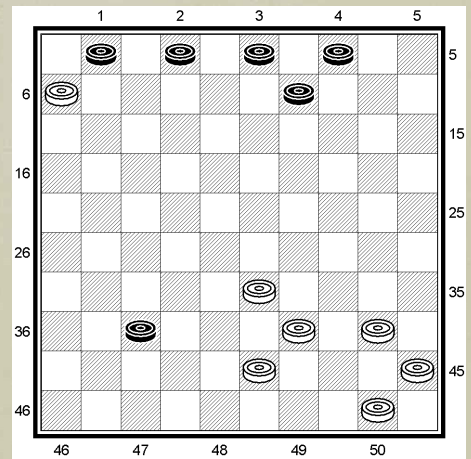
En ook na 50-44 volgt een soortgelijke combinatie.

- 14. 50-44 6-11
- 15. 26x6 25-30
- 16. 40x29 13-19
- 17. 10x18 8x37

Nu zetten met een schijf onmogelijk blijkt, gaan we opnieuw de damzetten na.
De eerste mogelijkheid is:

- 14. 10-5 6-11
- 15. 26x6 15-20
- 16. 35x15 24-29
- 17. 15x33 13-19
- 18. 5x18 8x37

[Diagram 31]

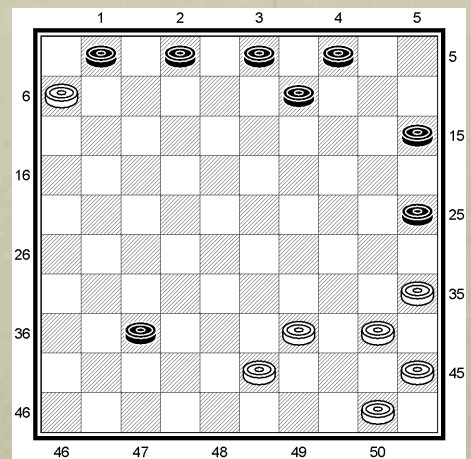

Deze stand wint voor zwart omdat niet alleen de schijf op 37 promoveert maar zwart ook alle tijd heeft om de schijf op 9 te laten promoveren. Bovendien staat hij een schijf voor.

Ook niet goed is:

- 14. 10-28 6-11
- 15. 26x6 13-19
- 16. 28x18 8x37

[Diagram 32]

Dezelfde combinatie volgt ook op 14. 10-32, dus blijft er niet veel anders over dan 14. 10-37.

Zwart probeert de witte dam op te ruimen en daarbij zijn schijfvoordeel te behouden.

14. ... 17-21

Na:

15. 26x17 12x21

16. 31x11 6x17

17. 37x7 8x6

is het doel meteen bereikt.

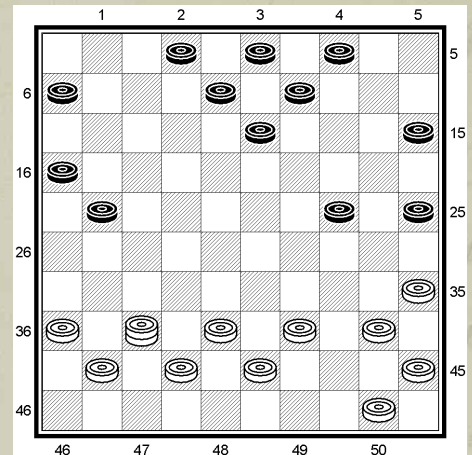
Wit moet dus als volgt slaan:

15. 31x11 1x21

16. 26x17 12x21

Als zwart ook deze stelling nog kan kraken, hebben we aangetoond dat damhalen na de achtste zet van zwart voor wit niet uit kan.

[Diagram 33]

We beginnen nu met de damzetten. 17. 37-32 is niet goed vanwege 21-26: zwart haalt ook een dam en staat veel beter dan wit of

17. 37-32 21-26

18. 32-5? 26x28

19. 5x37 9-14

20. 37x7 6x8

Ook na 17. 37-31 volgt 21-26. Er is dan weliswaar nog een combinatie mogelijk voor wit, maar dat biedt geen soelaas:

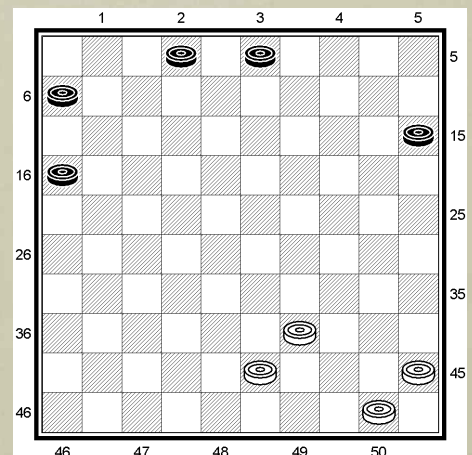
18. 40-34 26x28

19. 34x12 8x17

20. 35-30 25x34

21. 31x10 4x15

[Diagram 34]

De zet 17. 37-28 wordt weer door een combinatie door zwart afgestraft:

17. ... 21-27

18. 28x26 6-11

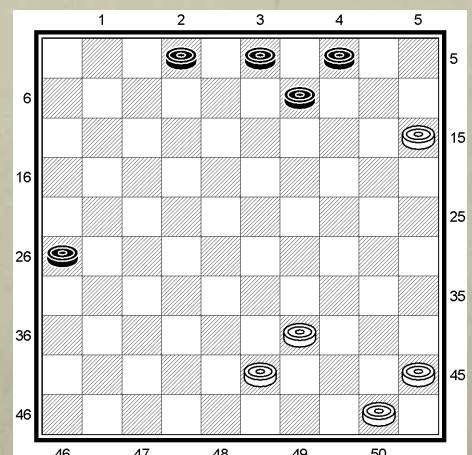
19. 26x20 15x24

20. 35x15 24-30

21. 40x20 13-19

22. 20x18 8x26

[Diagram 35]

De dam naar veld 23, 18 of 14 brengen is geen optie.

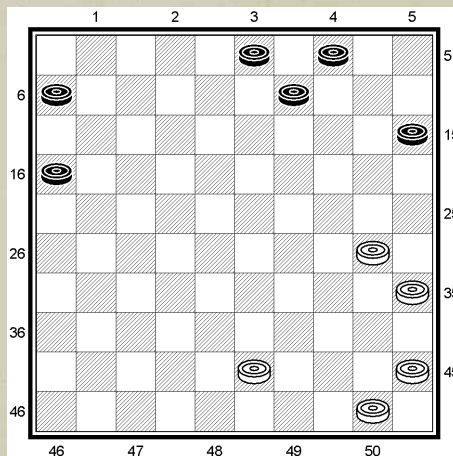
Dan misschien 17. 37-10? Nu haalt zwart schijfvoordeel:

- 17. ... 15-20
- 18. 10x19 9x49
- 19. 50x48 21-26
- 20. 35x15 26x39
- 21. 43x34 of 40x38

Na 17. 37-5 speelt zwart eerst 21-26. Wit staat nu niet goed en zwart kan altijd voordeel behalen.

- 18. 40-34 26x28
- 19. 34x12 2x22
- 20. 5x30 25x34
- 21. 39x30

[Diagram 36]

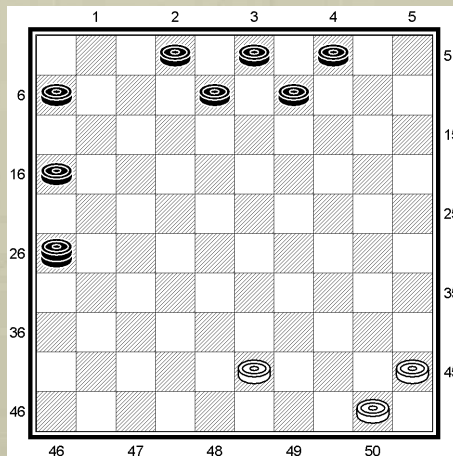

Na 18. 5-37 en 26x46 nu dreigt 9-14 dus 38-32? Gevolgd door 6-11 en met de dreiging 11-17 en wordt het prijsschieten.

En besluit wit van de lange diagonaal te vluchten, dan schiet de zwarte dam kriskras door de open witte stelling heen:

- 18. 41-37 26x46
- 19. 37-31 15-20
- 20. 35x15 13-19
- 21. 5x14 46x26 (6 schijven en dam)

[Diagram 37]

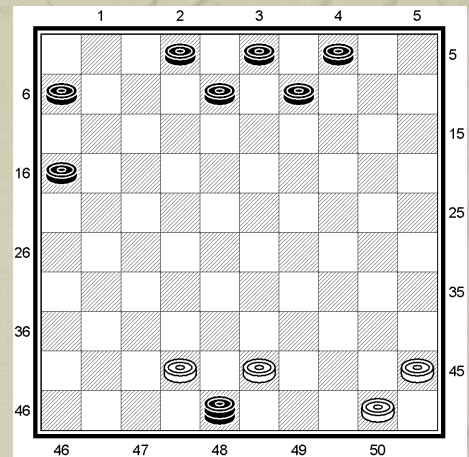
Ook als wit de zwarte dam pas in tweede instantie blokkeert, gaat het fout:

- 18. 41-37 26x46
- 19. 5-32 15-20
- 20. 35x15 13-19!

Wit kan nu op drie manieren slaan, maar verliest altijd:

- A 21. 32x21 46x31 (of 26 of 41) (via 5, 35, 44 en 11)
- B 21. 32x22 46x17 (via 5, 35, en 44)
- C 21. 32x23 46x48 (via 28, 44, 35, 5 en 28)

[Diagram 38]

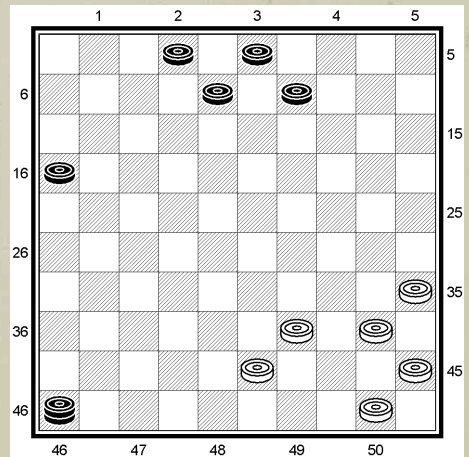
Als laatste mogelijkheid voor de dam in diagram 33 blijft over 17. 37-26. Nu kan zwart eenvoudig de witte dam voor een schijf omruilen door middel van 9-14.

Wit moet dus wel een zet met een schijf spelen.

Een eerste mogelijkheid is:

- 17. 36-31 4-10
- 18. 37x5 21-27
- 19. 31x22 25-30
- 20. 5x11 6x46 (of 5x12 8x46)

[Diagram 39]

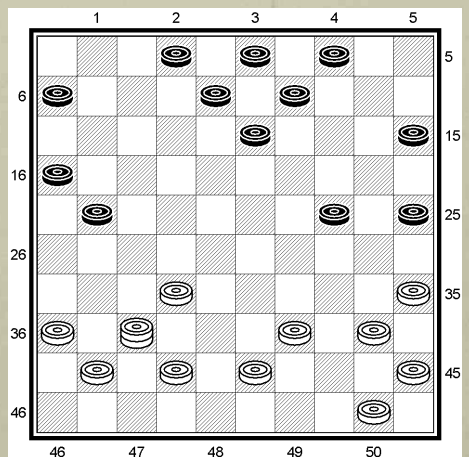
Afruilen door 17. 39-34 kan bij beide slagmogelijkheden van wit worden vervolgd met een damafname door 21-27, resulterend in schijfvoordeel.

Na 17. 39-33 21-26! is wits stelling een tikkende tijdbom met de klok op vijf voor twaalf.

En ook 17. 38-33 is niet goed wegens 15-20 18.35x15 24-29! en ook nu ontploft wits stelling.

Als laatste mogelijkheid blijft dus 17. 38-32 over.

[Diagram 40]

Eenvoudig vervolgen met 17. ... 21-27 is er niet vanwege:

- 18. 37x7 2x11
- 19. 40-34 24x31
- 20. 41x1!

en alle moeite is voor niets geweest.

Ook deze keer is er maar één zet voor zwart om aan te tonen dat damhalen na zwarts achtste zet minimaal tot schijfverlies leidt:

17. ... 21-26!

Wit moet nu wel vervolgen met:

18. 36-31

gevolgd door:

18. ... 16-21

19. 31x11 6x17

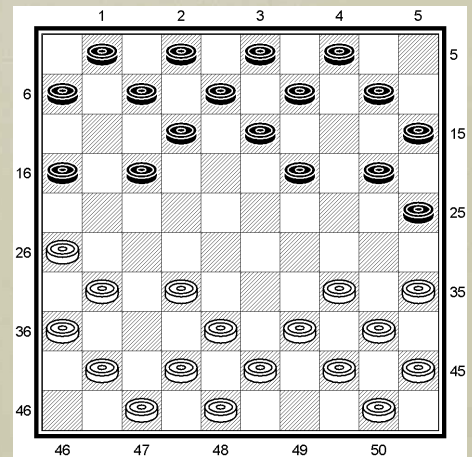
20. 37x7 8x6

... met schijfwinst voor zwart!

Uit dit alles kan maar één conclusie worden getrokken: in de door Jurjen Tolsma gegeven zettenreeks is damhalen voor wit na 8. ... 5-10 niet speelbaar, en de door Tolsma aangegeven zet is dus goed!

Na deze lange omweg vervolgen we nu de partij zoals deze is genoteerd, en keren daarvoor terug naar de stand na de achtste zet van zwart.

[Diagram 41]

Tolsma vervolgt nu:

9. 41-37 10-14

10. 31-27 17-21

11. 26x17 12x21

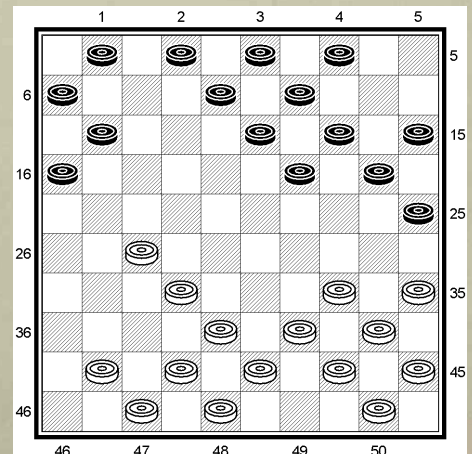
12. 36-31 21x41

13. 37x46 7-11

14. 46-41

Een voortzetting waar niets op aan te merken valt. Wit zou ook kunnen kiezen voor het spelen op de rechtervleugel, maar dat zou wellicht niet goed uitpakken op de linkervleugel. De stand blijft daar dan onderontwikkeld en dat kan op den duur voor problemen zorgen.

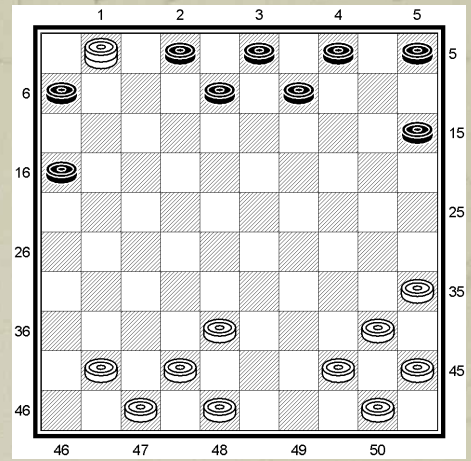
[Diagram 42]

Wat nu niet kan is bijvoorbeeld:

- 14. ... 1-7
- 15. 34-30 25x34
- 16. 39x10 14x5
- 17. 27-21 11x33
- 18. 43x1

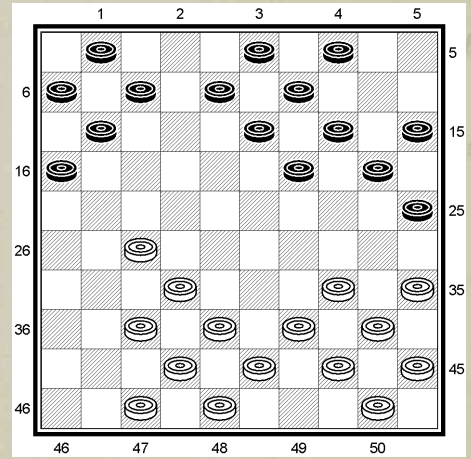
[Diagram 43]

De partij gaat verder met:

- 14. 2-7
- 15. 41-37

[Diagram 44]

Wits weigering op de rechtervleugel te ontwikkelen begint nu langzaam maar zeker vruchten af te werpen.

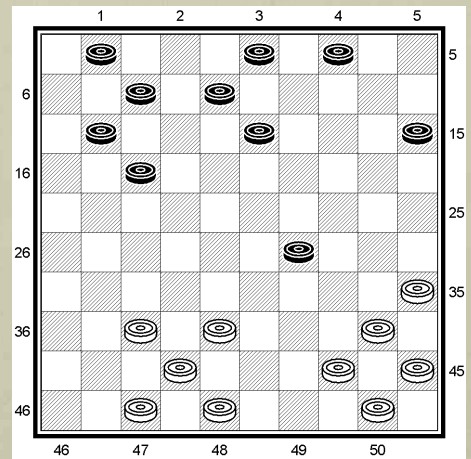
Zwart kan nu niet verdergaan met 15. ... 11-17 door:

- 16. 34-30 25x34
- 17. 39x10 14x5
- 18. 27-22 17x28
- 19. 32x12 8x17

Ook 15. ... 16-21 is niet goed vanwege:

- 16. 27x16 6x26
- 17. 32-27 26x28
- 18. 38x18 19x17 (na 8x28 of 13x22 volgt ook 34-30)
- 19. 34-30 25x34
- 20. 39x19 9x29 (deze moet wel in verband met 35-30)
- 21. 43-38

[Diagram 45]

En zwart raakt op achterstand door het verlies van de schijf op 29.

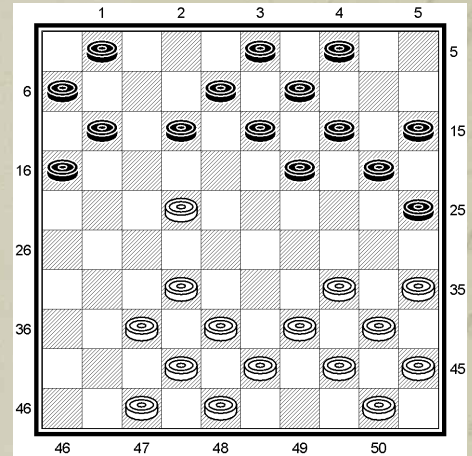
De partij gaat verder met:

15. ... 7-12?

Hier plaatst Jurjen Tolsma een vraagteken. Aan het eind van de door hem genoteerde zettenreeks zullen we zien waarom.

16. 27-22!

[Diagram 46]

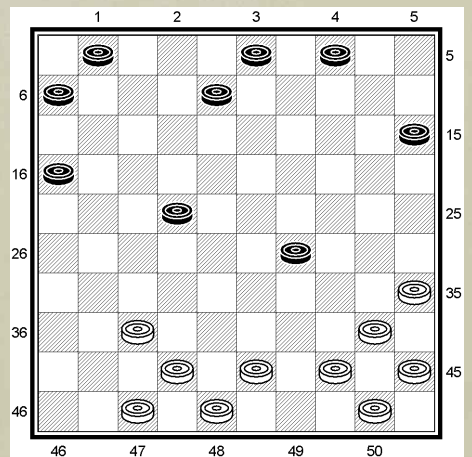
Zwart moet nu een oplossing vinden voor deze directe dreiging, maar het is de vraag of dat gaat lukken.

Als eerste proberen we

16. ... 12-18 er volgt:
17. 22-17 11x22
18. 32x23 19x28
19. 38x18 13x22 (na 8x28 volgt ook 34-30)
20. 34-30 25x34
21. 39x19 9x29

met op dit moment één schijf achterstand, en aangezien de schijf op 29 niet houdbaar is op den duur twee.

[Diagram 47]

Zwart kan echter ook anders slaan op zet 18:

18. ... 13x33
19. 38x29! (34x32 met direct schijfwinst is minder sterk want het geeft zwart na 19-24 veel speelruimte)

Nu dreigt 29-23 gevolgd door 34-30, dus kan zwart alleen vervolgen met:

19. ... 8-13

En behaalt wit de schijfwinst:

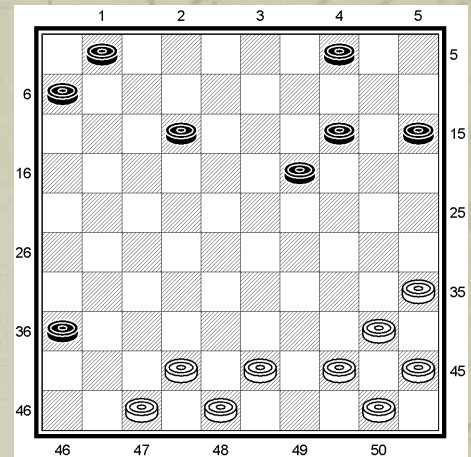
20. 29-33 13x33 (na 29x28 volgt 34-30)
21. 34x32

De zet 16. ... 12-18 leidt dus hoe dan ook tot schijfverlies.

Dan maar 16. ... 12-17. Nu zijn er meerdere wegen die naar Rome leiden. Eén ervan is deze:

17. 22-18 8x28 (13x22 is desastreus)
18. 38x18 13x22
19. 32x21 11x31 (op 16x27 komt hetzelfde vervolg)
20. 37x26 16x36
21. 34-30 25x34
22. 39x8 3x12

[Diagram 48]

Een andere manier om na 17. ... 12-17 op voordeel te komen is:

17. 35-30 17x28
18. 30x10 14x5
19. 32x12 8x17 of 11x13

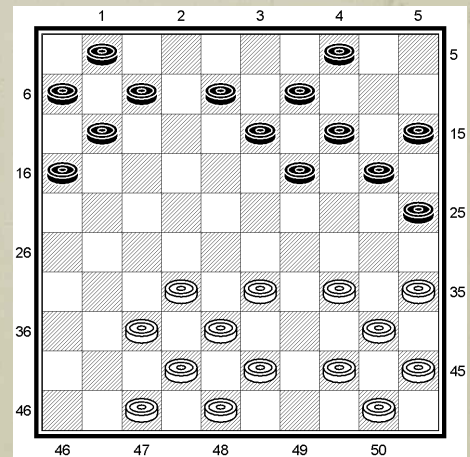
Dus, als het wegzetten van de bedreigde schijf 12 niet mogelijk is, lijkt 17. ... 1-7 de gewezen zet. Nu volgt eerst:

17. 22x2 3x1

met het fantastische vervolg:

18. 39-33!

[Diagram 49]

Wit dreigt nu direct met 34-29.

Zwart moet dus wel de trekschijf op 19 verplaatsen. Op 18. ... 19-23 volgt echter 44-39 en opnieuw is er aan schijfverlies niet meer te ontkomen, aangezien er altijd 34-30 volgt.

Daarom vervolgen we met:

18. ... 19-24

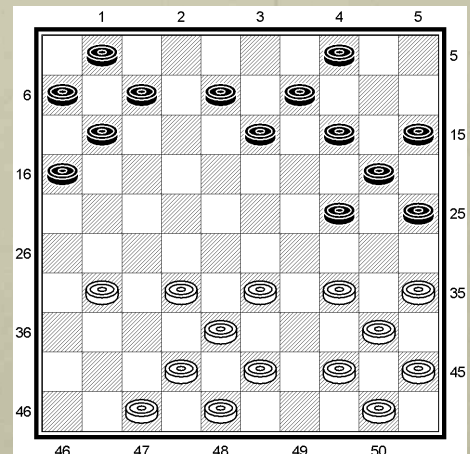
Nu volgt:

19. 37-31!

[Diagram 50]

Nu dreigt er met 33-29 een directe aanval op schijf 13. Het logische vervolg 19. ... 13-19 wordt dan beantwoord met:

20. 35-30 24x35
21. 33-28 35x22
22. 32x5

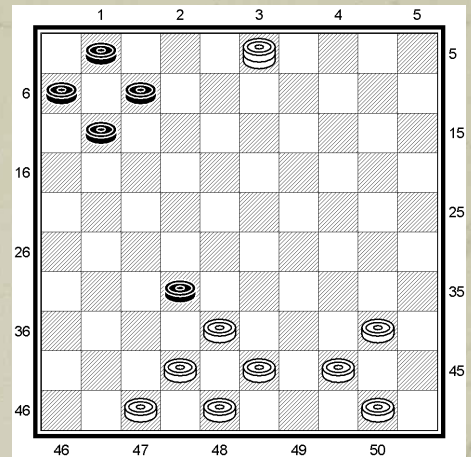
- En 19. ... 16-21 krijgt als repliek:
 20. 35-30 21x41 (na 24x35 volgt weer 33-28)
 21. 30x30

en nu 41-46 naar dam. Maar dan volgt er nog een mooi toetje:

22. 32-28 46x35
 23. 34-30 25x32
 24. 45x3

met als slotstand:

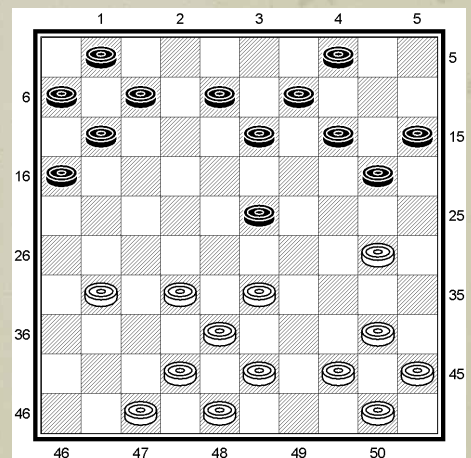
[Diagram 51]

Er rest dus niet veel anders dan 19. ... 24-30, met als vervolg:

20. 35x24 25x23
 21. 34-30!!

[Diagram 52]

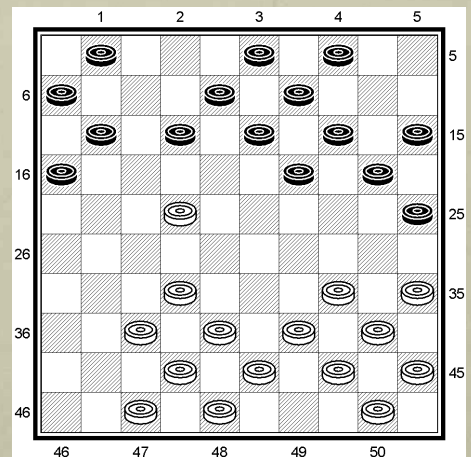
En nu is er geen redding meer mogelijk: zwart moet de directe dreiging pareren met 21. ... 20-25, en dan volgt de genadeslag:

22. 33-28 25x34
 23. 28x10

en wit komt twee schijven voor.

We gaan nu terug naar de stand na de laatst gegeven zet van Tolsma, 16. 27-22!

[Diagram 53]

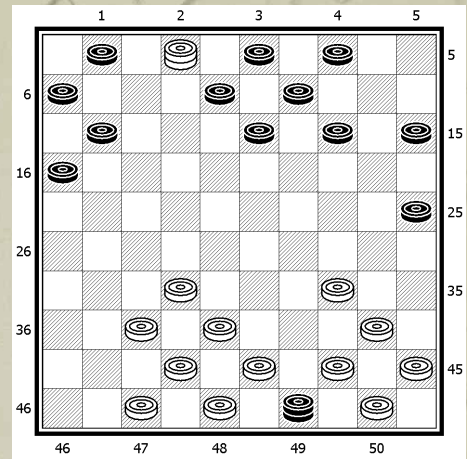

In het voorgaande hebben we gezien dat de dreigende schijfachterstand niet direct te voorkomen is. Is er dan misschien een tactische oplossing?

De zettenreeks van Tolsma lijkt daarop aan te sturen:

- 16. ... 19-24
- 17. 22x2 24-30
- 18. 35x24 20x49

[Diagram 54]

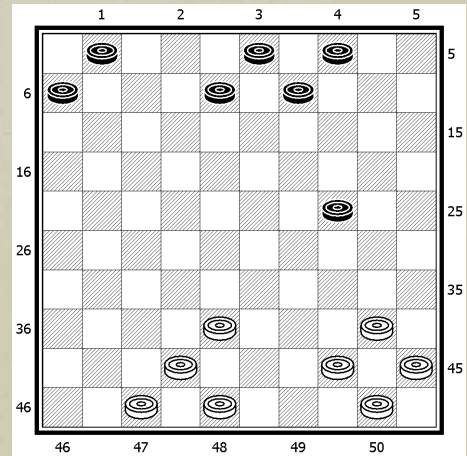

Nu sluit Tolsma de opening in stijl af:

- 19. 43-39 49x19 (x29 verliest meteen)
- 20. 34-30 19x31
- 21. 37x26 16x36
- 22. 2x5 15-20
- 23. 5x35 20-24
- 24. 35x19 13x24

[Diagram 55]

En Tolsma noteert: Zwart is 1 stuk achter en verliest daardoor op den duur.

Uitsluitingen

Wegens meerdere bekwaamheid in het Fries dammen volgden een aantal jaren van uitsluitingen voor deelname. In de aankondigingen van de wedstrijden in Stiens en Franeker werd dit publiekelijk gedaan in de Leeuwarder Courant.

11 december 1911

DAMPARTIJ
bij B. POPPES te Franeker, op **Woensdag 13 December 1911.**
PRIJS f 12. PREMIE f 4.
Aangifte tot drie uur.
N.B. JURJEN TOLSMA te St. Jacobi-parochie wordt uitgesloten wegens meerdere bekwaamheid.

29 januari 1912

Dampartij - Stiens
op **Woensdag 31 Januari a.s.**, bij wed. P. FIERSTRA, om **luze voorwerpen.**
Aangifte tot uiterlijk 's morgens 11½ uur, daarna direct loting. Aanvang 12 uur. Eén uur schrappen.
De heer **JURJEN TOLSMA** te St. Jacobi-parochie wordt wegens meerdere bekwaamheid uitgesloten.
HET BESTUUR.

4 februari 1913

DAMPARTIJ
op **Woensdag 5 Febr.,**
bij A. DE JAGER te Stiens,
om **luze- en troostprijzen.**
Aangifte uiterlijk tot 12½ uur.
Aanvang 1 uur.
N.B. Uitsgesloten de heer J. TOLSMA, St. Jacob, wegens meerdere bekwaamheid.

14 februari 1914

DAMPARTIJ
op **Donderdag 19 Febr. a.s.**, AANVANG 's NAMIDDAGS 4 uur.
PRIJZEN: **Luze-voorwerpen.**
Inleg 75 cts.
Aanbevelend,
A. DE JAGER, Stiens.
N.B. J. TOLSMA, St. Jacob, uitsgesloten wegens meerdere bekwaamheid.

30 januari 1915

Dampartij - Stiens
bij **A. de JAGER**
op **Woensdag 3 Februari a.s.**
Prijzen: **LUZE-VOORWERPEN.**
Aangifte tot 1 uur.
Inleg 50 cent.
N.B. Uitsgesloten de heer J. TOLSMA, St. Jacobiparochie, wegens meerdere bekwaamheid.
Aanbevelend.

11 januari 1913

Een vermaarde Friesche dammer.
Uit onze provincie wordt aan de N. Rt. Ct. geschreven:
De lange winteravonden geven aanleiding tot allerlei spel en evenals in Holland, wordt ook het damspel in Friesland beoefend, zij het dan ook op eenigszins andere wijze dan in Noord- en Zuid-Holland. — Nu en dan komen de eerste spelers zich onderling meten. Dat gebeurde vroeger, dat gebeurt ook nog thans. — Als een van de eerste damspelers uit de provincie Friesland mag zeker genoemd worden, de heer Jan Bruinsma, in 1868 te Witmarsum geboren. Zijn scherpzinnigheid in het damspel bleek reeds in 1880 te Bolsward, toen hij als 12-jarige knaap spelers van naam met gemak wist te overtreffen, en op het drietal met Th. Westra van Tzum en zekeren Jouswma, door eerstgenoemde maar ternauwernood werd overwonnen. Westra en Jouswma waren spelers van den eersten rang, die dikwijls wegens grootere bekwaamheid werden uitsgesloten. In 1883, dus op 15-jarigen leeftijd, bracht Bruinsma het weer tot het drietal en daar bescheidenheid een zijner eigenschappen was en nog is, overwint hij het drietal slechts in een onder-onsje. Op 20-jarigen leeftijd ging hij zich te Bolsward weer meten met de beste spelers. Zesmaal achter elkaar behaalde hij in die plaats den eersten prijs, n.l. in '88 en '89 en in de jaren 1903, '04, '05 en '06. Later behaalde hij in die plaats nog een prijs en twee premiën, daar hij éénmaal werd overtroffen door Ydema van Wolsum, en 't éénmaal moest afleggen tegen den uitstekenden speler Tolsma uit St. Jacob. Tweemaal behaalde Bruinsma in 1912 te Franeker de overwinning, terwijl de partij van dit jaar te Bolsward tusschen 22 uitnemende spelers, nog moet worden uitgemaakt tusschen het drietal: Th. Westra te Franeker, Tijnstra te Bolsward en J. Bruinsma te Witmarsum.

Door uitsluitingen in Franeker kon de concurrent Jan Bruinsma uit Witmarsum toeslaan, getuige een bericht in de Hepkema.

12 december 1911

DAMPARTIJ
bij B. POPPES te Franeker, op **Woensdag 13 December 1911.**
PRIJS f 12. PREMIE f 4.
Aangifte tot drie uur.
N.B. JURJEN TOLSMA te St. Jacobi-parochie wordt uitsgesloten wegens meerdere bekwaamheid.

9 december 1912

Dampartij
bij B. POPPES te Franeker op **Woensdag 11 December 1912.**
PRIJS f 12. PREMIE f 3.
2e PREMIE f 2.50.
Aangifte tot 3 uur.
J. TOLSMA, St. Annapar. wordt wegens meerdere bekwaamheid uitsgesloten.

Jurjen Tolsma: kampioen internationaal damspel

Tolsma wordt kampioen internationaal dammen, één jaar voor oprichting van de Friesche Dambond.

[LC, 14 april 1927]

SPORT.

Dammen.

Eindelijk dan de slotpartijen van het kampioenschap voor Friesland. De afgebroken partij Tolsma—J. vd. Honing werd door eerstgenoemde gewonnen. Zodoende was de 3de prijs voor Van der Honing, alhier. Na onderling spel kwam in aanmerking voor den vierden prijs J. Talsma, den 5den J. Tekelenburg, beiden hier.

De laatste partij G. de Vries (Schrans)—J. D. Tolsma (St. Jacob) hield aller aandacht lang gespannen. Ongeveer 5½ uur werd gewikt en gewogen, tot ten slotte de heer Tolsma de overhand kreeg en alzoo den kampioenstitel verwierf. Een eerekruis met inscriptie en een koperen rookstel werden zijn deel.

Hiermee is dan deze spannende wedstrijd geëindigd. Komt de Friesche Dambond tot stand, dan ligt het op diens weg de kampioenswedstrijden te organiseeren anders zal ongetwijfeld de Leeuwarder Damclub ook 't volgend seizoen daartoe 't initiatief nemen.

Tolsma wordt reserve-kampioen in 1929.

[LC, 23 April 1929]

Dammen.

Wedstrijd om het damkampioenschap van Friesland 1929.

Gisteravond had in het Friesch Koffiehuis alhier het laatste gedeelte van den wedstrijd om het damkampioenschap van Friesland plaats. De heer H. Doevendans van de damclub „Sneek” en de heer P. Donauer van de damclub „Leeuwarden” hadden n.l. nog om den derden prijs te spelen.

De uitslag van den wedstrijd is thans als volgt: Kampioen 1929, waaraan verbonden de Leeuwarder Nieuwsblad-Wisselkrans en een verguld zilveren medaille, beschikbaar gesteld door de N.V. G. R. van Slooten te Harlingen, de heer H. Zaadnoordijk te Dokkum (Reeds in dit blad vermeld).

Tweede prijs, een verguld zilveren medaille, beschikbaar gesteld door de damclub „Sneek”, de heer J. Tolsma te St. Jac. Parochie.

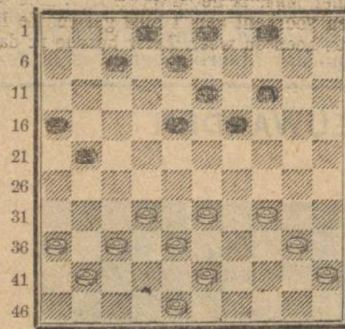
Derde prijs, een medaille geschonken door „damliehebber”, de heer P. Donauer, terwijl de heer H. Doevendans als groepswinner een medaille als vierde prijs behaalde.

Evenals vele andere, was de beslissende

partij om het kampioenschap tusschen de heeren Zaadnoordijk en Tolsma zeer spannend. Een gedeelte van die partij moge hier een plaats vinden.

Stand.

Zwart J. Tolsma

Wit H. Zaadnoordijk

Zw. 2, 3, 4, 7, 8, 13, 14, 16, 18, 19 en 21 (11 schijven).

W. 32, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 43, 45 en 48 (11 schijven).

	Wit	Zwart	Wit	Zwart
1.	34-29	7-12	20.	33x22 8-13
2.	32-27	21x32	21.	39-33 20-25
3.	33x27	12-17	22.	43-38 25-30
4.	48-42	4-9	23.	34x25 19-24
5.	37-31	2-7	24.	29x20 35-40
6.	42-38	7-12	25.	20-15 40-44
7.	31-26	14-20	26.	15-10 44-50
8.	36-31	17-22	27.	10-4 50x6
9.	41-36	20-25	28.	4x1 3-9
10.	40-35	19-23	29.	25-20 9-13
11.	26-21	23x34	30.	20-15 13-19
12.	35-30	9-14	31.	15-10 19-24
13.	30x39	25-30	32.	10-5 24-30
14.	45-40	30-35	33.	5-23 30-35
15.	40-34	13-19	34.	23-45 6-11
16.	31-26	22x31	35.	1-6 11-2
17.	36x27	18-23	36.	45-7 2x11
18.	33-29	23-28	37.	6x44 verl.
19.	38-33	14-20		

De heer Zaadnoordijk heeft dus een volgende maal den L.N.-wisselkrans te verdedigen.

Jurjen Tolsma: kampioen schaken

In een schaakrubriek in 1966 wordt uitgebreid stilgestaan bij het overlijden van Jurjen Tolsma. In tegenstelling tot de koptekst is werd Tolsma viermaal Fries kampioen schaken. De behandelde schaakpartij één van de weinig overgebleven schaakpartijen.

[LC, 22 april 1966]

Jurjen Tolsma vroeger drievoudig kampioen

Jurjen Tolsma, die op 79-jarige leeftijd te St. Jacobiparochie is overleden is omstreeks de eerste wereldoorlog drievoudig kampioen van Friesland geweest: in het schaken, het dammen en het Fries dammen. Een prestatie die waarschijnlijk nooit herhaald zal worden. Hieronder een partij van Tolsma uit de Kerstwedstrijden van de Friese Schaakbond 1935.

Wit: J. Tolsma. Zwart: H. Kramer. (Leeuwarden 1935.) Caro-Kann verdediging.

1. e2-e4, c7-c6; 2. d2-d4, d7-d5; 3. e4-e5, Lc8-f5; 4. Lf1-d3, Lf5xd3; 5. Dd1xd3, e7-e6; 6. Pgl-f3, Dd8-b6; 7. a2-a4, Db6-a6

(Dwingt praktisch tot ruil der dames, waarna een voor zwart goedstaand eindspel overblijft.)

8. Dd3xa6, Pb8xa6; 9. c2-c3, c6-c5; 10. Lc1-e3, h7-h5

(Om een paard naar f5 te spelen zonder door de opmars g2-g4 lastig gevallen te worden.)

11. 0-0, Pgg-h6; 12. Pbl-d2, Ph6-f5; 13. Tal-cl, Lf8-e7; 14. h2-h3, Ta8-c8; 15. Pd2-b3

(Na 15. c4 is 15. ... Pxe3. 16. fxe3, Pb4 lastig voor wit.)

15. ... c5-c4; 16. Pb3-d2, Le7-d6, 17. b2-b4

(Tolsma is nooit een expert geweest

in de behandeling der openingen, maar in midden- en eindspel was hij op zijn best. In deze partij is hij met nadeel uit de opening gekome; van nu af aan begint hij echter een geweldige tegenstand te ontwikkelen.)

17. ... c4xb3 e.p.; 18. Pd2xb3, Tc8-c4; 19. a4-a5, 0-0; 20. Le3-d2, b7-b6; 21. a5xb6, Ld8xb6; 22. Tc1-a1, Pa6-b8; 23. Pb3-a5, Tc4-c7; 24. Tf1-b1, Tf8-c8; 25. Tbl-b3, Pb8-c6; 26. Pa5xc6, Te7xc6; 27. g2-g4!

(Op de damevleugel staat wit nog altijd slecht; de vijandelijke a-pion dreigt naar voren te komen. De tekstzet leidt een tegenactie op de andere zijde van het bord in.)

27. ... h5xg4; 28. h3xg4, Pf5-h6 (Sterker is 28. ... Pe7.)

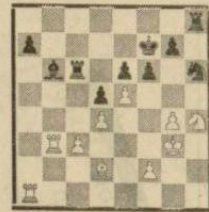
29. Pf3-h2, Kg8-h7; 30. Kgl-g2, Tc8-h8; 31. Kg2-g3, Kh7-g8; 32. Ph2-f3!

(Advertentie I.M.)

(Veel giftiger dan het voor de hand liggende 32. f4.)

32. ... f7-f6; 33. Pf3-h4, Kg8-f7

34. Tb3xb6!, a7x5b7?

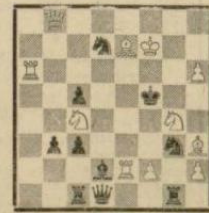
(Sterker is 34. ... Txb6! 35. Txa7?, Kg8. 36. Pgg6, Th7. 37. Pe7?, Kf8, 38. Pgg6 met remise door eeuwig schaak.)

35. Tal-a7?, Kf7-g8; 36. Ph4-g6, Kg8-h7

(Nu gaat 36. ... Th7 niet wegens 37. Pe7? en 38. Pxc6.)

37. Pgg6xh8, Kh7xb8; 38. e5xf6, g7xf6; 39. Ld2xb6, Te6xc3? 40. Kg3-g2 en zwart gaf het op.

Probleem nr. 777 van C. Kipping. (1e prijs Chess 1947.)

Wit: Kf7, Db8, Ta6 en e2, Le7 en h3,

[LC, 13 mei 1961]

Schaak-Varia J. TOLSMA veelzijdig bordspeler

Op maandag 15 mei hoopt Jurjen Tolsma uit St. Jacobi Parochie zijn 75ste verjaardag te vieren. Vooral de ouderen weten dat de naam van Jurjen Tolsma op het gebied der bordspelen in onze provincie bijna een begrip is geworden. Hij heeft het eens gepresteerd om drievoudig kampioen van Friesland te zijn: schak-, dam- en Fries damkampioen, een prestatie die wel nooit herhaald zal worden. In die jaren speelde Tolsma zo sterk, dat hij verscheidene malen wegens meerdere bekwaamheid van deelname aan wedstrijden werd uitgesloten. Vanaf deze plaats de beste wensen voor de jubilaris! Voor de jongeren brengen wij ditmaal een partij van Tolsma, alleen om te laten zien hoe sterk Tolsma in de beste jaren van zijn leven speelde.

Wit: J. Tolsma. Zwart: Waling Dijkstra. (Zeskamp F.S.B. 1939.) Franse verdediging.

1. e2-e4, e7-e6; 2. d2-d4, d7-d5; 3. e4-e5, c7-c5; 4. c2-c3, c5xd4. (Te vlug. Sterker is eerst 4. ... Pc6; 5. Pf3, Db6.)

5. c3xd4, Pb8-c6; 6. a2-a3, Pgg-e7; 7. Pgl-f3, Pe7-g6.

(Scherper is 7. ... Pf5; 8. Pc3, Le7. Na de tekstzet kan wit zijn loper naar d3 i.p.v. naar e2 ontwikkelen; wit krijgt nu een mooie aanvalstelling.)

8. Pbl-c3, Lf8-e7; 9. Lf1-d3, 0-0; 10. Lc1-e3, Lc8-d7; 11. 0-0, Ld7-e8!;

12. Tal-cl, f7-f5.

(Op deze wijze voorkomt zwart in ieder geval de dreigende aanval tegen zijn koningsvleugel. Door 12. ... f6 had zwart zijn tegenstander overigens voor nog lastiger problemen kunnen stellen.)

13. Pc3-e2!, a7-a6; 14. h2-h3, Ta8-c8; 15. b2-b4, b7-b5; 16. Dd1-d2, Pgg-h6.

(Een poging om door g5 een aanval op de koningsvleugel in te leiden. Zeer in aanmerking kwam 16. ... Pbl! om daarna dit paard via d7 en b6 naar c4 te dirigeren.)

17. Pe2-f4, Dd8-d7.

(Na 17. ... Ld7 kan volgen 18. Da2, g5; 19. Pxd5 en wit krijgt een kansrijke aanval voor het geoffeerde stuk.)

18. h3-h4, h7-h6.

(Sterker is 18. ... Pf7.)

19. h4-h5, Le7-g5; 20. Pf3xg5, h5xg5; 21. Pf4-h3!

(Dergelijke venijnige wendingen kwa-

men meer voor in de partijen van Tolsma: op 21. ... f4 volgt 22. Png3!, dreigend z3, Lh7 mat.)

21. ... Le8xb5; 22. Ph3xg5, Ph8-f7; 23. Pgg5-h3, Pf7-h8.

(Anders komt de zwarte loper door 24. Pf4 in moeilijkheden.)

24. Ph3-f4, Lh5-e8; 25. a3-a4, Tc8-b8?

(Zwart had in ieder geval 25. ... g5; 26. Ph3, f4 moeten wagen; wit krijgt dan door 27. Png5, fxe3; 28. fxe3 een sterke aanval, maar zwart kan zich weren.)

26. a4xb5, a6xb5; 27. Pf4-h3, g7-g6; 28. Tc1-c5, Pc6-a7; 29. Tf1-cl, Tb8-b7; 30. Le3-h6, Tf8-f7; 31. Ph3-g5, Tf7-e7; 32. Dd2-f4.

(Wit heeft een ideale stelling opgebouwd.)

32. ... Ph8-f7; 33. Pgg5xf7, Te7xf7; 34. Lh6-g5, Tf7-h7; 35. Lg5-f6, Th7-h5; 36. Ld3-e2, Th5-h7; 37. Tc1-c3.

(De witspeler bereidt de beslissing op de koningsvleugel zeer zorgvuldig voor.)

37. ... Kg8-f8; 38. Df4-cl, Kf8-g8; 39. f2-f4, Kg8-f8; 40. Kgl-f2, Kf8-g8; 41. Kf2-g1, Kg8-f8; 42. g2-g4!

(Na veel gemanooeuvreer volgt nu de slotfase.)

42. ... Dd7-f7; 43. g4xf5, g6xf5; 44. Tc3-g3, Df7-d7; 45. Dcl-f1, Dd7-f7; 46. Df1-g2, Pa7-c6.

(Zwart staat nagenoeg pat. Hij doet nog een laatste poging.)

47. Le2xb5, Pc6xd4; 48. Te5-c8.

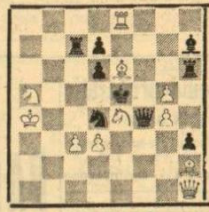
(Dreigt 49. Tg8f, Dxxg8; 50. Txe8? en wint.)

48. ... Pd4-f3?; 49. Kgl-f2!; Th7-h2; 50. Tc8xe8?!, Df7xe8; 51. Tg3-g8?, Kf8-f7; 52. Lb5xe8 mat!

48. ... Pd4-f3?; 49. Kgl-f2!, Th7-h2; 50. Tc8xe8?!, Df7xe8; 51. Tg3-g8?, Kf8-f7; 52. Lb5xe8 mat!

Een prachtig slot van een met veel geulend en overleg gespeelde partij!

Probleem nr. 525 van A. Ellerman. (1e prijs Good Comp. 1916.)

Wit: Ka4, Dh1, Te8, Le6 en h2, Pa5 en e4, pionnen c3, d3, g4 en g5 (11 st.).

Zwart: Ke5, Df4, Te7 en h6, Lh7, Pd4, pionnen d6, d7 en h3 (9 stukken).

Wit speelt en geeft mat in twee zetten. Oplossing in de volgende rubriek.

Oplossing probl. nr. 524 (Dobrescu): mat in twee zetten door 1. Df7-e7 enz.

H. KRAMER, Cederstraat 43, Leeuwarden.

Oploss. kinderpuzzel op pag. 27. 17 kleine ballonnen voor no. 1 9 middelgroten voor no. 2

Jurjen Tolsma: kampioen Fries dammen

In de rubriek Fries dammen in de Leeuwarder Courant werd ook uitgebreid stilgestaan door de publicatie van zijn prestaties, een partij en 2 damproblemen.

[LC, 5 april 1966]

Wijlen Jurjen Tolsma was een groot speler

Jurjen D. Tolsma van Sint Jacobiparochie, de eerste officiële kampioen van het Friese damspel, is woensdag 6 april j.l. overleden. Over enige weken zou hij tachtig jaar geworden zijn. Een kleine schare, waaronder vertegenwoordigers van de Dambond Fries spel, de Friese Schaakbond en de schaakclub „Emanuel Lasker“ te Sint Jacobi Parochie, vergezeld hem naar zijn laatste rustplaats.

Jurjen Tolsma was een merkwaardig man geboren in het jaar 1886, groeide hij op in een economisch slechte tijd. Hoewel ook hij hierna de invloed ondervond, ging hij er niet onder gebukt. Zijn drang naar vrijheid leefde hij uit in het dam- en schaakspel, waarin hij een grote hoogte bereikte.

In de tijd, dat de damwedstrijden Fries spel werden georganiseerd door de kastelein van het dorp, is Tolsma wel eens van deelname uitgesloten „wegens meerdere bekwaamheid“, anders kwamen er te weinig deelnemers. In de mobilisatie-jaren (1914-1918) was hij gelegerd in „Holland“, waar hij zo nu en dan simultaan speelde.

Fries spel, Hollands spel en schaken tegelijk, waarbij de spelers in willekeurige volgorde zaten. Onder de deelnemers waren soms spelers van naam. Nooit heeft Tolsma een partij verloren. In 1916 speelde hij remise tegen de toenmalige wereldkampioen Hollands spel. Toen de Dambond Fries Spel was opgericht en in het jaar 1933 de eerste kampioenswedstrijd hield, was het Tolsma, die de kampioens titel veroverde, evenals in de beide volgende jaren 1934 en 1935.

(Advertentie I.M.)

Een platenbon is altijd raak!

Unieke prestatie

In één van deze jaren werd hij tevens Fries kampioen in het Hollandse spel en kampioen van de Friese Schaakbond. Een unieke prestatie! Het Friese damspel had echter zijn grootste belangstelling. De grote schoonheid van dit spel had hem het meest getroffen.

Het was treffend te luisteren naar de woorden van dank jegens de overledene, gesproken door onze huidige kampioen, D. H. de Vries uit Minnertsga. Dat hij

Dammen Fries Spel

voor de vijfde maal kampioen was geworden, aldus De Vries, had hij mede te danken aan de raadgevingen, die hij dikwijls had gekregen van zijn grote voorganger.

We laten hieronder volgen een door Tolsma gespeelde partij, overgenomen uit „Studieboek over het Friese damspel“, van zijn hand verschenen in 1937.

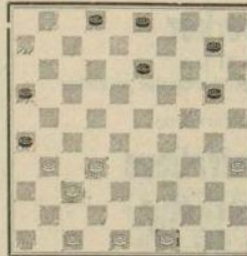
wit	zwart	wit	zwart
1. 31-26	20-25	18. 29-24	19×30
2. 37-31	14-20	19. 35×24	20×29
3. 32-27	17×37	20. 33×24	17-22

(Advertentie I.M.)

Een platenbon is altijd raak!

4. 41×32	19-24	21. 32-27	7-11
5. 34×14	10×19	22. 45-40	11-16
6. 40-34	16-21	23. 31-26	22×31
7. 26×17	12×41	24. 40-35	16×36
8. 46×37	7-12	25. 37×46	6-11
9. 44-40	1-7	26. 46-41	11-16
10. 50-44	5-10	27. 41-36	12-17
11. 34-30	25×34	28. 39-33	17-21
12. 39×30	10-14	29. 24-20	15×24
13. 30×10	14×5	30. 33-29	24×33
14. 44-39	5-10	31. 43×14	9×20
15. 40-34	10-14	32. 42-37	8-13
16. 36-31	11-17	33. 38-32	21-26
17. 34-29	14-20	34. 36-31	4-10

De stand is nu:

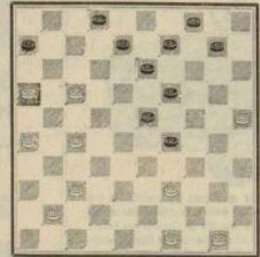
35. 48-43	10-15	45. 31×35	8-13
36. 49-44	20-25	46. 35-30	13-19
37. 35-30	25×34	47. 30-25	19-23
38. 44×24	13-19	48. 25-20	23-29
39. 24×13	3×23	49. 20-14	29-34
40. 43-39	15-20	50. 14-10	34-40
41. 39-34	5-10	51. 41-36	26×46
42. 47-41	2-8	52. 10-5	46×28
43. 34-30	25×34	53. 5×6	en wint.
44. 32-28	23×32		

(Advertentie I.M.)

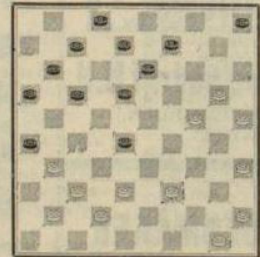
Een platenbon is altijd raak!

Problemen Ladderwedstrijd. Dit zijn de laatste problemen van het seizoen 1965-1966.

L 22. J. D. Tolsma. Zwart: 2, 4, 6, 8/10, 13, 19, 23 en 29 (10). Wit: 16, 17, 25/27, 37, 39, 41, 49 en 50 (10).

L 23. J. D. Tolsma. Zwart: 2, 5, 7/9, 11, 13, 16/18, 26 en 28 (12). Wit: 20, 24, 25, 31, 33, 37/39, 41, 42, 45 en 50 (12).

Oplossingen inzenden vóór 30 april 1966.

Oplossingen:

L 18: 35-29 (×22) 34-30 (×48) 31-27 (×33) ×3 (×32) 39 (×50) 40 (×30) ×24 (×29) ×41 (via 21, 1, 12, 45, 5, 14; of: 41 (×46) 36 (×26) 33-29

Handwritten notes and numbers in the margins, including: 1. 31-26, 20-25, 23. 5x35, 20-24; 2. 31-27, 17-20, 24. 35x19, 18x35; 3. 32-27, 17x37; 4. 41x32, 11x17; 5. 46x37, 7-12; 6. 44-40, 1-7; 7. 50-44, 5-10; 8. 34-30, 25x34; 9. 39x30, 10-14; 10. 30x10, 14x5; 11. 44-39, 5-10; 12. 40-34, 10-14; 13. 36-31, 11-17; 14. 34-29, 14-20; 15. 48-43, 10-15; 16. 49-44, 20-25; 17. 35-30, 25x34; 18. 44x24, 13-19; 19. 24x13, 3x23; 20. 43-39, 15-20; 21. 39-34, 5-10; 22. 47-41, 2-8; 23. 34-30, 25x34; 24. 32-28, 23x32; 25. 46-41, 11-16; 26. 41-36, 12-17; 27. 39-33, 17-21; 28. 24-20, 15x24; 29. 33-29, 24x33; 30. 43x14, 9x20; 31. 42-37, 8-13; 32. 38-32, 21-26; 33. 36-31, 4-10; 34. 31x35, 8-13; 35. 35-30, 13-19; 36. 47. 30-25, 19-23; 37. 48. 25-20, 23-29; 38. 49. 20-14, 29-34; 39. 50. 14-10, 34-40; 40. 51. 41-36, 26x46; 41. 52. 10-5, 46x28; 42. 53. 5x6 en wint.

Checkers – Hoogland-systeem

Wereldkampioen Herman Hoogland raakte geïnspireerd door zijn kennismaking met Jurjen Tolsma en het Friese damspel. Ook de Nederlands kampioen De Haas was een warm voorstander voor het wijzigen van de spelregels.

[LC 18 september 1937]

DAMMEN.

LEZING EN DEMONSTRATIE VAN HET SYSTEEM „HOOGLAND” IN 'T DAMSPEL.

LEEUWARDEN. Voor 'n aandachtig publiek hield de heer J. de Haas, Scheveningen, 'n lezing over het Hoogland-systeem in het Friesch Koffiehuis alhier.

De heer De Haas, hoewel ongetwijfeld zelf een der beste eindspelers, die ons land heeft gekend, heeft bij ijverige beoefening van het damspel in vrijwel alle landen van Europa en daarbuiten op den duur geen bevrediging kunnen vinden in het feit, dat er zooveel remises worden gespeeld.

Zelfs een overwicht van b.v. drie dammen tegen één dam geeft remise tot resultaat, ondanks de materieele voorsprong van den eersten speler.

De heer Hoogland, die in Friesland kennis maakte met het Friesche damspel door het spelen van enkele partijen met den oud-kampioen Tolsma, van St. Jacob (kampioen Friesch spel, Hollandsch spel en schaken), heeft hierin een greep gedaan om het eindspel in het Hollandsche spel aantrekkelijker te maken. In zijn systeem past hij ook het z.g. overhoeks-slaan toe, echter uitsluitend in het eindspel, wanneer beide partijen één of meer dammen hebben. In dat geval mogen de dammen elkaar ook langs de verticale en horizontale lijnen slaan, doch niet de dammen schijven.

Op onderhoudende wijze toonde de heer De Haas de verschillen tusschen het systeem De Haas en de in Nederland tot heden gebruikelijke wijze van spelen, terwijl een en ander op een tweetal demonstratiebordenanschouwelijk werd voorgesteld.

Na een causerie van 1½ uur kreeg de heer Hoogland, welke ook zelf aanwezig was, de gelegenheid met een 20-tal damliefhebbers

een partijtje vijf schijven tegen vijf schijven

te spelen (simultaan). Bij enkele spelers kreeg hij geen gelegenheid om tot een „Hoogland” eindspel te komen, omdat de partij reeds was verloren, maar toch wist hij in ettelijke „peukies” zijn systeem in practijk te brengen.

Daarna verkreeg de heer De Haas nogmaals het woord en belichtte met talrijke voorbeelden uit de practijk der laatste jaren de „remisekwaal”. Bekende spelers als Raichenbach, Springer, Keller, Vos, enz. gaven in belangrijke partijen hun tegenspelers remise in een eindstand van b.v. vijf tegen vijf schijven of zelfs wel acht tegen acht schijven, omdat de winst niet meer aanwezig was bij normaal goed spel. Dan begint volgens het Hoogland-systeem echter eerst het eindspel, verklaarde de enthousiaste aanhanger.

Aan het bestuur van de Friesche Dam-Lond zal worden gevraagd om eenige plaatsruimte in het maandblad van deze organisatie voor het propageeren van dit systeem, terwijl de aanwezigen werd verzocht niet om zich direct als voorstander van het systeem te verklaren, doch om het te onderzoeken en te bestudeeren, omdat het volgens den spreker het spel van de toekomst zal worden.

De voorzitter der D. C. L. dankte de heeren voor de heldere uiteenzettingen en wenschte den ruim 60-jarigen heer De Haas toe het te mogen beleven dat het Hoogland-systeem internationaal het gespeelde spel is geworden.

1. 31-26	20-25	23. 5 x 35	20-24
2. 37-31	14-20	24. 35 x 19	13 x 44
3. 32-27	17 x 27		Zwart +
4. 41 x 32	11-17		is 1 stuk
5. 46-41	18-22		achten
6. 33-28	22 x 38		in verlies
7. 43 x 14	10 x 19		dan ook
8. 49-43	5-10		gebruiken
9. 41-37	10-14		
10. 31-27	17-21		
11. 26 x 17	12 x 21		
12. 36-31	21 x 41		
13. 37 x 46	7-11		
14. 46-41	2-7		
15. 41-37	7-12?		
16. 27-22!	19-24?		
17. 22 x 22	24-30?		
18. 35 x 24	20 x 49?		
19. 43-39!	49 x 19		
20. 34-30	12 x 31		
21. 37 x 26	16 x 36		
22. 2 x 5!	15-20		